

AASTAARUANNE 2001

I. Üldist

1802. a. asutatud Tartu Ülikooli Raamatukogu tegutseb 1997. a. kinnitatud põhikirja järgselt rahvus- ja riikliku universaalse teadusraamatukoguna. Tartu Ülikooli struktuuris oli ta rektor prof. Jaak Aaviksoo vastutusalas.

Raamatukogu juhtisid direktor Toomas Liivamägi, teenindusdirektor Mare-Nelli Ilus ja majandusdirektor Heiki Epner.

Traditsiooniliselt anti raamatukogu aastapäeval kätte aastapreemiad ja tänukirjad, seekord arenduskogu otsusega. Aastapreemiad anti M. Meltsasele, P. Zetturile ja T. Šahhovskajale. Tänukirjad said M. Ostrovskaja, O. Einasto, B. Tšernjavski, J. Kala, K. Jentson, S. Pärsimägi, L. Tatrik, M. Liivamägi, M. Burenkov, V. Selge, T. Tarkpea, M. Pikk. Eripreemia pälvis Ü. Treikelder. TÜ Raefondi preemia anti E.-L. Jaansonile ja M. Rannale "Tartu ülikooli trükikoda 1632–1710 : ajalugu ja trükiste bibliograafia" (Tartu, 2000) eest. Seoses iseseisvuspäevaga ja Eesti riigile ja rahvale osutatud teenete tunnustamiseks andis EV President Eesti riiklikele autasusid ka TÜR-i töötajatele: Valgetähe IV klass A. Teringule, Valgetähe V klass I. Venele, Valgetähe medal K. Lepikule ja E. Looritsale.

Raamatukogu tegevusele, mis on eelkõige suunatud oma *alma mater*'i õppe- ja teadustegevuse toetamisele, laekus ka tagasisidet. 26. nov. 2001. a. TÜ nõukogu istungil avaldas 45 liiget arvamust (kirjalik ankeet) haldus- ja tugiüksuste töö kohta. Hinnati senist tegevust ülikoolis kehtivas hindamisskaalas, avaldati arvamust finantseerimise kohapealt, hinnati arengut ja tehti ettepanekuid edaspidiseks. Raamatukogule anti keskmiseks hindeks 2,9, kõrgeim — 3,8 — oli AHHA keskusele, madalaimad hinded pandi IT teenustele — 1,9 — ja õppeinfosüsteemile — 1,6. Arvati, et raamatukogu areng on liikunud paremuse poole, sooviti finantseerimise suurendamist, 16 vastanut arvas, et juhtimist tuleks tugevdada, sama palju oli neid, kes pidasid vajalikuks seda mitte muuta. (Küsitluse tulemuste kohta vt. lähemalt: I.-I. Saarniit. Ülikooli nõukogu hindas administratsiooni tegevusvaldkondi // *Universitas Tartuensis*. 2002. 1. veebr., nr. 2.)

Analoogse küsimustikuga ankeedi täitsid ülikooli valitsuse liikmed 19. sept. 2000. a. istungil. Tookord oli hinnang raamatukogu tegevusele 1,9 (üksuste keskmine 2,4, kõrgeima hinde — 3,4 — pälvis toona kommunikatsioonitehnika osakond). Finantseerimist soovitati suurendada, arenguhinne kandus negatiivse poole peale ja juhtimise tugevdamist soovis 15 vastanut. (Vt. lähemalt R. Mägi. Ülikooli valitsus hindas keskadministratsiooni tööd // *Universitas Tartuensis*. 2000. 17. nov., nr. 37.)

Aruandeaastat võiksid jääda iseloomustama järgmised märksõnad: referentide süsteemi täielik tööle rakendamine 1. märtsist, raamatukogu uue struktuuri, personaliliigituse ja palgagruppide põhimõtteline paikapannemine (rakendus alates 01.01.2002), INNOPAC-i põhise andmebaasi "Lotman, Juri. Mints, Zara. Epistolaarne isikuarhiiv" valmimine, segadused ja ebamäärasus Juri Lotmani arhiivi edasises saatuses, raamatukogu nõukogu uue koosseisu kinnitamine, ettevalmistused INNOPAC-i põhise portreede andmebaasi avamiseks raamatukogu koduleheküljel (u. 600 kirjet ja 300 pilti), faujee ja lugejate sissepääsu ümberkorraldamine, raamatukogu 200. sünnipäeva tähistavate ürituste kava koostamine, jätkuvalt ebapiisav eelarve, mitme bibliograafilise andmebaasi konserveerimine.

II. Eelarve*

Tabel 1

Tulud	Eelarve	Eelarve täpsustus	Täpsustatud eelarve	Laekumine	%
1.5. Muud riigieelarvelised laekumised	200.0	-120.0	80.0	80.0	100.0
2.5. Teadus- ja arenduslepingud	550.0	0.0	550.0	101.7	18.5
2.6. Sihtotstarbelised vahendid	500.0	0.0	500.0	545.4	109.1
2.8. Renditulud	240.0	0.0	240.0	239.0	99.6
2.9. Muud tulud	460.0	0.0	460.0	793.9	172.6
4. Tulud üldfondist	25,635.9	20.5	25,656.4	25,656.4	100.0
5. Üldkulude eraldis	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Tegevustulud kokku	27,585.9	-99.5	27,486.4	27,416.4	99.7

Tabel 2

Kulud	Jääk	Eelarve	Eelarve täpsustus	Korrigeeritud eelarve	Kulud	Täitmise %
1. Tööjõukulud	0.0	13,521.9	31.7	13,553.6	13,692.8	101.4
1.1. Palgakulud	0.0	10,166.8	23.8	10,190.7	10,295.1	101.4
1.2. Sotsiaalmaksud	0.0	3,355.1	7.9	3,362.9	3,397.8	101.4
2. Koolitus ja komanderingud	0.0	150.0	-11.3	138.8	215.9	156.2
3. Kantselei- ja majanduskulud	-937.4	2,594.0	-120.0	1,536.6	1,895.2	123.8
4. Transpordikulud	0.0	110.0	0.0	110.0	44.8	40.9
5. Külaliste vastuvõtukulud ja soodustused	0.0	50.0	0.0	50.0	72.5	145.5
6. Investeeringud põhivarasse	0.0	220.0	0.0	220.0	185.3	84.6
7. Muud tegevuskulud	0.0	20.0	0.0	20.0	20.4	102.1
8. Ruumide ülalpidamiskulud	0.0	2,420.0	0.0	2,420.0	2,265.6	94.0
Komplekteerimine	622.2	8,500.0	0.0	9,122.2	8,512.2	93.3
Tegevuskulud kokku	-315.3	27,585.9	-99.5	27,171.1	26,904.6	99.3

* <http://www.ut.ee/rahandus/>

III. Töötajad

Seisuga 1. jaan. 2001 oli raamatukogus 256 ametikohta (287 töötajat), sellest raamatukogunduslikku personali 194,75 ametikohta (214 töötajat), abipersonali 61,25 ametikohta (73 töötajat).

Seisuga 31. dets. 2001 oli raamatukogus 221,25 ametikohta (252 töötajat), sellest raamatukogunduslikku personali 167,25 ametikohta (188 töötajat), abipersonali 53,75 ametikohta (64 töötajat).

Kui 2000. aastal koondati raamatukogus 29,75 ametikohta (39 töötajat), siis aruandeaastal kahanes ametikohtade arv veel 35 ametikohta (35 töötajat) võrra, sellest 27,5 raamatukogunduslikku ametikohta (26 töötajat) ja abipersonali 7,5 ametikohta (9 töötajat).

Raamatukogunduslikust personalist oli aasta lõpus ülikooliharidusega 130, rakenduskõrgharidusega 5 ja keskharidusega 53 töötajat. Raamatukogundusharidusega oli 25 inimest, neist 16-l oli ülikooliharidus, 5-l rakenduskõrgharidus ja 4-l keskharidus. Teaduskraad oli viiel töötajal (kaks ajalookandidaati ja kolm magistrit).

Aasta algul loodi säilitus- ja hooldusteenistuse koosseisus neli fondihooldaja ametikohta, millest kaks täideti avaliku konkursi korras. Kuna samaaegselt koondati koristajate ametikohti, oli ümberkorralduse eesmärgiks tööjõu efektiivsem kasutamine ning seni kinnistes hoidlates paiknevate trükiste plaanijärgne puhastamine tolmust ja tahmast.

Seoses 24. märtsil rakendatud uue korraga lugejate sissepääsu juures moodustati kaks administraatori ametikohta, mida hakkasid täitma konkursi korras tööle võetud tudengid. Täiustades pakutavaid teenuseid, korraldati ümber ka fuajees asuva infopunkti töö ning seal asus lugejaid teenindama neli töötajat (varem teaduskirjanduse osakond graafiku alusel). Osa ametikohti õppe- ja teaduskirjanduse osakonnas muudeti tähtajalisteks. Samuti muudeti tähtajaliseks kõik garderoobitöötajate ametikohad.

Väljakutseid oma erialase karjääri edendamiseks pakkus aasta algul jõuliselt käima lükatud erialareferentide süsteem. Raamatukogusise konkursi käigus täideti 18-st referendi kohast 17. Personalivaliku kriteeriumideks olid kandidaadi vastavus esitatud nõuetele ning kandidaadi poolt valitud eriala, instituudi jne. valiku sobivus direktsiooni poolt planeeritud referentuuri kogu koormuse jaotumisega vastavas teaduskonnas.

Alates 1. jaanuarist juhtis õppekirjanduse osakonda raamatukogusise konkursi käigus valituks osutunud M. Poljakov.

Uuel õppeaastal laiendati ning muudeti mugavamaks raamatukogu poolt pakutavat paljundusteenust, seoses sellega moodustati juurde üks paljundusoperaatori ametikoht, mida asus täitma kaks osalise koormusega töötajat.

Vastavalt ülikoolis kehtima hakanud uuele palgaeeskirjale, koostati aasta lõpukuudel kõikidele ametikohtadele uued ametikirjeldused, oluliselt muutus senine põhitegevusega seotud personali liigitus ja ametinimetused, hariduslikud nõuded ametikohtadele. Personali töö tasustamine viidi kooskõlla ülikoolis kehtestatud eeskirjale. Muudatused rakendati ellu 1.01.2002, mistõttu teemat käsitletakse detailsemalt järgmise aasta aruandes.

Personali kohta vt. ka lisa XXIX–XXXII.

IV. Struktuur

Aruandeaastal jätkati raamatukogu struktuuri korrastamist.

1. detsembrist moodustati teadusosakonna, avalike suhete osakonna ja statistika-teenistuse baasil uus struktuuriüksus — üld- ja arendusosakond (direktori korraldus 28. nov., nr. 8). Osakonna eesmärkidena nähti ette 1) raamatukogu juhtimis- ja arendustegevuse toetamine ja 2) raamatukogu imago kujundamine ja maine tõstmine.

Aasta lõpukuudel töötati välja raamatukogu struktuuri uus skeem. Asuti koostama kõikide struktuuriüksuste kirjeldusi vastavalt 14.12.2000 arenduskogus vastuvõetud raamatukogu struktuuriüksuse kirjelduse juhendile. Kirjeldustest jõuti arenduskogus läbi arutada ja kinnitada üld- ja arendusosakonna, majandusteemistuse, peainseneriteemistuse, ennistuskeskuse, köitekoja, säilitus- ja hooldusteemistuse kirjeldus. Uus struktuur hakkas kehtima 01.01.2002, mistõttu seda temaatikat käsitletakse põhjalikumalt järgmise aasta aruandes.

Lisaks staatilistele üksustele on raamatukogu pidanud vajalikuks töö efektiivsemaks korraldamiseks uuendada logistilisi üksusi — referentuur, teatmeteemistus, infopunkt.

Struktuuri kohta vt. ka lisa XXIX.

V. Komplekteerimine

Üldist

Kogude arendusega seotud probleemid olid üldjoontes samad mis eelmistel aastatelgi. Endiselt puudub Eesti raamatukogude arenduskava ja ühtne finantseerimispoliitika ning seetõttu pole raamatukogule pandud ülesanded ja finantseerimine kooskõlas. 2001. aasta ei toonud nimetatud küsimustes lahendusi ei riigi ega ülikooli tasandil. Teadusinformatsiooni kallinemine — keskmiselt 10–15% aastas — mõjutab ülikooli varustatust teadus- ja õppetööks vajalike materjalidega järjest enam, sest ka 2001. aastal raamatuostusumma ei suurenenud (2000. a. ja 2001. a. 8,5 miljonit kr.).

Teavikute komplekteerimisse tõi 2001. a. kaks suurt muudatust.

1. detsembril 2000 käivitus osaliselt ja alates 1. märtsist 2001 täies mahus referentide süsteem (lähemalt vt. IX. Referentide süsteemi rakendamine).

Teine olulisem muudatus seisnes väliskirjanduse komplekteerimise raha jagamises teaduskonniti vastavalt teaduskonna eelarve osakaalule ülikooli eelarves, mis tagab komplekteerimissumma õiglasema jaotumise. Eesti teavikute ostmisel teaduskonniti jaotust ei tehtud, vaid ostmisel ja eksemplaarsuse määramisel lähtuti referendi arvamusest. Muusika- ja keeleõppekeskuse rahvusteavikuid osteti samuti nn. rahvustrükise summadest. Eraldi summa määrati *generalia* jaoks (üldised teatmeteosed, välismaa ajalehed, ajakirjad). Taas tuli maksta komplekteerimissummast ka muid kulusid (INNOPAC-i aastamaks, turvaribad, ribakoodid, RVL, viimase kulud jaotati siiski majandus- ja komplekteerimisraha vahel — kummaski 100 000 kr.).

Endiselt on problemaatiline teavikute eksemplaarsus ja nende paiknemine pearaamatukogu ja haruraamatukogude vahel. Kahjuks jäi otsustamata haruraamatukogude komplekteerimistase. Praeguse finantseerimise juures pole harukogusid võimalik komplekteerida vastavalt nende endi ja referentide soovidele.

Komplekteerimisotsuste tegemisel suurenes referendi osakaal. Siiski ei rakendunud referentide süsteem veel maksimaalselt ja seetõttu jäid mitmed otsused endiselt komplek-

teerija langetada. Seoses uuele süsteemile üleminekuga hakkasid lisaeksemplarid lugejani jõudma koguni aeglasemalt. (Varem otsustas lisaeksemplaride ostmise komplekteerija õppejõududega konsulteerides, nüüd otsustab referent: seega komplekteerija pöördub referendi poole, referent õppejõu poole ja alles siis jõuab info komplekteerijani, kes tellimuse edastab. Kõik referendid olid oma töös algajad ja seetõttu oli sageli vaja mitu korda komplekteeritavate teavikute andmeid täpsustada. Senistele tööprotsessidele lisandus rahakasutuse jälgimine teaduskonniti. Keeruliseks muutus kirjastuste sooduspakkumiste kasutamine, mis ei ole eriala-, vaid kirjastusekesksed. Nii näiteks on raamatukogu alates 2002. a. sunnitud loobuma pikaajalisest koostööst kirjastusega "Karger".

Teaduskondade toetus komplekteerimisele

Teaduskonnad on ise hakanud aktiivsemalt suhtuma oma eriala teavikute komplekteerimisse. Eriti on selles suhtes huvi ja initsiatiivi üles näidanud majandusteaduskond. Teaduskonna dekaani korraldusega 20.12.2001, nr. MJ-307 moodustati aastateks 2001–2002 dekanaadi eelarves fond erialakirjanduse ostmiseks majandusraamatukogule summas 50 000 krooni, mis jaotub instituutide vahel (JV — 15 000 kr, RA — 15 000 kr, RI — 20 000 kr.). 31. okt. arutati majandusteaduskonna valitsuse istungil peakogusse 2002. aastaks tellitavate võõrkeelsete majandusajakirjade nimistut.

17. okt. esitleti majandusraamatukogu ja majandusteaduskonna koostööna 2000. a. suvel ja 2001. a. kevadel tellitud võõrkeelset majandusalast uudiskirjandust. Näitusel väljapandu hõlmas 360 teadusväljaannet rohkem kui 30 kirjastuselt: Wiley, Financial Times, Elsevier, Prentice Hall, Macmillan, Springer, Blackwell Publishers, Kluwer, Continuum, Pitman Publishing, Pergamon Press, Harcourt College Publishers, Thomson Learning Europe, Balti Juhtimiskonverentsid, Cambridge University Press, Oxford University Press jt.

Elektroniline informatsioon

Elektroniline informatsioon komplekteeritavate teavikute hulgas on aasta-aastalt suurenenud. Aruandeaastal muretses raamatukogu seda 973 100 kr. eest (11,4% komplekteerimisrahast). Raamatukogusse komplekteeriti elektroonilisi ajakirju 4 747, võrguandmebaase 55, võrguandmebaaside katsetamisvõimalusi pakkusid kirjastused 14 korral.

2001. aastal ostis neljast raamatukogust koosnev konsortsium (EAR, TTÜ, TÜ, TPÜ) juurdepääsu kirjastuse Elsevier andmebaasile "ScienceDirect". Aasta jooksul oli "ScienceDirect" katsetusena avatud täies mahus ning Tartu Ülikoolis salvestati andmebaasist üle 122 000 artikli.

2001. aastal said tänu litsentsilepingute sõlmimisele Tartu Ülikooli arvutivõrgus kättesaadavaks veel Ameerika Informatsiooniinstituudi (ISI) andmebaasid *Current Contents Connect* ja Melloni Fondi poolt kaasfinantseeritud elektrooniliste ajakirjade arhiiv JSTOR.

Jätkuvalt on kasvanud 2000. aastast käivitunud projekti eIFL (*Electronic Information for Libraries*) raames ostetud EBSCO andmebaaside kasutus (vt. lisa XVI).

Aruandeaastal hakati kavandama eIFL projekti jätku "Science & Technology", mis peaks käivituma 2002. a. Projekti töögrupi esindajad kohtusid kirjastuste esindajatega ning selgitasid välja prioriteedid ja tingimused ühishankeks, samuti osaleti uue iseseisva konsortsiumi (*MultiCountry Consortia*) planeerimisel.

Välismaine trükis

2001. aastal vähenes pisut paber kandjal võrkeelsete teadusajakirjade nimetuste arv (2000. aastal 700 nimetust, 2001 — 655). Välisperioodika tellimiseks kulus raamatuostu kogusummast 60%. Võrkeelsete teavikute komplekteerimise prioriteediks teadusajakirjade järel oli, nagu ka 2000. aastal, õppetööd toetavate materjalide tellimine, milleks jäi 700 000 kr.

Vahetuse raames üritati kompenseerida eelkõige nende teaduskondade raamatuvajadusi, kellel jäi raamatute tellimiseks vähe raha. Vahetustegevust ei olnud aga võimalik laiendada ebakorrapäraste saatmisvõimaluste, TÜ kirjastuse väljaannete kõrgete hindade ja postikulude tõttu. Teavikute vahetus pole tänapäeval eriti ökonoomne, see komplekteerimisviis on mõeldud eelkõige väiksetiraažiliste ja kaubandusvõrgust raskesti kättesaadavate (ülikoolide ja teadusasutuste) väljaannete hankimiseks. Välisvahetuse optimeerimiseks analüüsiti vahetuspunktide tasuvust, suhted lõpetati passiivsete, formaalsete ja raamatukogule ebaoluliste vahetuspunktidega. Raamatukogu välisvahetuspartnerite arv seisuga 1. aprill 2001 oli 320 (varem ca 500).

Püsis kirjastuse "Karger" toetus — raamatukogu sai endiselt 80%-lise hinnasoodustusega 30 ajakirja ja 75%-lise hinnasoodustusega kõik kirjastuses ilmunud monograafiad.

Suuremad raamatuannetused ja abiprojektid

Olulisemad raamatuannetused olid: infomaterjalid ja raamatuseeria USA kirjandusklassikute ning tähtsate poliitikute valitud teostega USA saatkonnalt, Schleswig-Holsteini liidumaa kirjastuse Wachholz raamatuannetus dr. Jürgen Beyeri vahendusel, Peterburi prof. Isidor Levini raamatukogu, Eesti Roerichi Seltsi annetus. Trükiseid annetati mitme jätkuva projekti raames: Fritz-Thyssen-Stiftungi teadusajalooalane kirjastamisprojekt "Historia Scientiarum", Avatud Eesti Fondi "Puškini projekt", Ida- ja Kesk-Euroopa Ajakirjade Annetusprojekt, Ameerika Matemaatika Ühingu FSU projekt ja *Deutsche Forschungsgemeinschaft*'i toetusprojekt.

Eesti trükis

Sundeksemplaride saamine trükikodadest on tänu aktiivsele selgitustööle tunduvalt paranenud, ka väiksemad trükikojad on hakanud trükiseid ise saatma. Siiski ei saa raamatukogu kõiki seaduse järgi ettenähtud teavikuid.

Pidevalt on vähendatud hangitavate trükiste eksemplaarsust. Kui varem osteti õppekirjandust 1 õpik 5 üliõpilase kohta, siis nüüd on reaalne suhe pigem 1:10. Eksemplaarsust mõjutab oluliselt teaviku hind. Sügisel otsustati kooliõpikuid sundeksemplarile lisaks üldjuhul enam mitte komplekteerida, kuigi seoses Tartu Õpetajate Seminari tulekuga ülikooli alluvusse on vajadus nende järele tunduvalt kasvanud. Vähendati harukogudesse suunatavate ajalehtede-ajakirjade hulka.

Annetajatest tuleks esile tõsta Linda Pootsi (Viktor Masingu raamatukogu) ja Rootsi-eestlaste Liitu, kes vahendas Kultuuriarhiivilt hulgaliselt raamatukogus puuduvaid väliseesti ajalehti ja ajakirju. Trükiseid annetasid samuti A. Tavit, Katre Talviste, Tartu Õpetajate Seminar, Kaalu Kirme, Aili Univere pärijad.

Eesti trükise järelkomplekteerimisel oli endiselt peamiseks suunaks juba olemasolevate annetuste, eelkõige veeavariijärgse 2000. a. alguse suuraktsiooni käigus laekunute, ja reservkogu läbitöötamine. Vanemaid, enne 1945. a. ilmunuid trükiseid osteti peamiselt

Eedo Jõesaarelt ja Viljandi antikvariaadilt "Ad Astra", osaleti TÜ raamatupoe oksjonil, kasutades ainult Haridusministeeriumilt sihtprogrammi "Eesti keel ja rahvuskultuur" saadud raha. (Vt. ka XIV. Koostöö eesti raamatukogudega.)

Auvised, muusikakirjandus

Raamatukogu omandas firmalt "Teldec" J. S. Bachi teoste täieliku kogu "Bach 2000" 153 CD-l. Suurem jagu helisalvestistele planeeritud rahast läks aga kaasaja täiuslikuma, soliidsema, 29-köitelise muusikaentsüklopeedia "The New Grove Encyclopedia of Music and Musicians" ostmiseks.

Käsikirjad

Käsikirjakogusse saabus suuremaid täiendusi V. Masingu, P. Järvelaidi ja H. Palametsa isikuarhiividele. Etnograaf L. Kaelas Göteborgist annetas abikaasa, väliseesti teadlase A. Kaelase ja enda arhiivimaterjale. Prof. D. A. Loeber kinkis lisa Gustav von Knorringi materjalidele. Üksikuid käsikirju laekus veel manuskriptide kogusse ja mõnda arhiivifondi.

Kunst, fotod

Kunstikogusse komplekteeriti annetustena Tartu Üksiku Jalaväepataljoni suveniirvapp, budistliku sümbolikaaga tervitussall *khatak*, 342 eesti, vene, läti, leedu jt. kunstnike ekšliibrist kolleksionäär Heikki Lahilt.

Fotokogusse laekus fotosid raamatukogu elust ja tegemistest, aga ka vanemaid portreefotoseid — J. Mühlberg-Kauri, F. Puksoo, M. Härma (autograafiga), J. Hurt, J. W. Janssen.

Muud materjalid

Ajakirjanik Ene Puusemp andis raamatukogule üle *Postimehe* viimase kümne aasta artiklite väljalõiked, süstematiseerituna 7 rubriiki: riik, sotsiaalelu, majandus, haridus, teadus, kultuur, loodus. Korrastamisel olev arhiiv tehakse lugejaile kättesaadavaks.

Komplekteerimise kohta vt. ka IX, XVI, 3 ja lisad I, 2, 4, II–VII.

VI. Kataloogitöö, elektronkataloog ESTER

Valdav osa kataloogitööst toimus INNOPAC-süsteemis. Eesti teadusraamatukogude ühtsesse elektronkataloogi ESTER sisestatud kirjed jagunesid loomise seisukohalt neljaks, aasta jooksul kataloogiti järgmiselt:

- originaalkirjed uutele teavikutele — 19 569 nim.,
- kopeerikirjed uutele teavikutele — 2 529 nim.,
- lühikirjed laenutuses ringlevatele varem kataloogitud teavikutele — 18 392 nim.,
- retrokataloogimine (kaartkataloogide konverteerimine elektronkataloogi, varem raamatukogus olnud teavikute lühikirjete täiendamine täiskirjeteks) — 54 999 nim.

Aasta lõpuks oli elektronkataloogi sisestatud 18,8% kasutuskoode eksemplaride üldarvust (2000 — 10,8%), kasv 8%.

Valmisid järgmised tööjuhendid ja dokumendid:

- 9XX väljadest ja väljade kustutamisest (K. Moont),
- Jadaväljaande ühtluspealkiri (K. Moont),
- Jadaväljaande pealkirja muutused (A. Rämmer),

- Ajakirja lisadest (K. Moont),
- Osakonnakoodide kasutamine (K. Moont),
- Rollid: välja 700 alamvälja e sõnastusest (ERR, täiendanud E. Loorits),
- Vanade patentide ja plakatite kataloogimise soovituslik reeglistik (E.-L. Jaanson).

Uued teavikud

Eesti trükise kataloogimine on rahvusbibliograafia raames koostatavate kirjade tõttu osaliselt lihtsustunud, kuid siiski tuleb u. 40% ulatuses koostada originaalkirjeid— TÜ diplomi- ja magistritööd, TÜ-s kaitstud ja dissertatsioonide sarjas ilmunud doktoritööd, reeglina Tartu trükised, esmajoones TÜ väljaanded, u. 50% elektroonilistest teavikutest.

Võõrkeelsete teavikute kataloogimisel seati prioriteediks ostetud või muul moel hangitud uued väljaanded.

2001. aastal korrastati kirjeid ainult jooksva töö raames.

Erilaadsed teavikud

Jätkati eelmisel aastal alustatud arhiivifondide kollektsoonikirjade koostamist — 10 uut kirjet. Uute arhiivimaterjalide läbitöötamisel püütakse nüüd hinnata, missuguste üksikteavikute kohta ja millisel määral peaks teave olema elektronkataloogis kättesaadav. Detailsemalt said ESTER-is kirjeldatud järgmised materjalid:

- Tartu Ülikool. Käsitlused Tartu Ülikooli kohta (F 55, nim. 5) — 31 biblio- ja eksemplarikirjet;
- Eesti kooli õppekava toetav slaidikogu, 1930. a-d. (F 166) — 61 biblio- ja 113 eksemplarikirjet;
- F. L. Schardiuse kirjakollektsioon (16.–19. saj. I poole kirjad) — 2 111 biblio- ja eksemplarikirjet.

Retrokataloogimise projektid, valdkonnad

Retrokataloogimine toimus järgmiste mitmeaastaste projektide kaudu või valdkondades (seis raamatukogus aruandeaasta lõpuks).

- 1) Vanatrükise (ilm. kuni 1830) andmebaasi loodi OSI (*Open Society Institute*) projekti raames aastatel 1999–2001. Ette nähtud u. 100 000 bibliokirjest, mis oleks moodustanud vanema võõrkeelse kirjanduse hulgast (teavikud ilm. kuni 1945) u. 25%, jõuti sisestada vaid 11 548. Vanatrükised kirjeldati *de visu*, kasutades ka varem redigeeritud kirjeid. Koostati keskmisel tasemel originaalkirjed ja eksemplarikirjed. Vanatrükiste retrokataloogimine katkes seoses osakonna likvideerimisega alates 1.01.2002.
- 2) Võõrkeelsete raamatute (1970–1994) retrospektiivse konverteerimise projekti toetas ELNET Konsortsium. Bibliokirjed koostati keskmisel (teadusraamatukogude) tasemel kaartkataloogi järgi. Kirjetele lisati kaardil olevad UDK indeksid. 2001. a. 6 kuuga sisestati u. 46 000 bibliokirjet (võõrkeelse kirjanduse kataloogist tähed A–M), millele lisati 53 000 eksemplarikirjet.
- 3) Eesti trükiste retrokataloogimisega tegeldi ELNET Konsortsiumi Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia projekti raames, mille kestvuseks on planeeritud neli aastat (1999–2002). RR-is koostatud ja TÜR-i laaditud bibliokirjed kohandati, vajadusel neid täiendades või redigeerides ning määrares eksemplaride asukoha. U. 10% kirjetest vajas kontrollimist *de visu*.

Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia projekt koosneb mitmest alaprojektist:

- a) Eesti raamat (1945–1991) — projekti raames oli RR-il plaanis koostada u. 100 000 bibliokirjet. Kolme aastaga on meie raamatukogus jõutud kohandada ja täiendada u. 15 300 bibliokirjet. 2001. aasta jooksul lisati bibliokirjetele u. 100 000 eksemplarikirjet, s.t. peaaegu kogu eestikeelse kirjanduse kogu aastatest 1945–1991 on avatud elektronkataloogis. Eesti raamatutest u. 40 000 eksemplari on ka veel teistes kogudes (õppekogu, memoriaalkogud, KHO, võõrkeelsete raamatute kogu, filiaalide kogud jm.).
- b) Eesti raamat (1918–1944) — projekti raames on RR-il plaanis koostada u. 30 000 bibliokirjet. Meil alustati projektiga 2000. a. jaanuaris. Kahe aastaga on jõutud kohandada ja täiendada u. 8 500 bibliokirjet, millele on lisatud ka vajalikud eksemplarikirjed.
- c) Eesti perioodika — perioodikakirjeid koostatakse RR-is ja EAR-is. Raamatukogus alustati projektiga 1999. a. Kolme aastaga on jõutud kohandada ja vajadusel ka täiendada u. 8 000 seeria- ja köitekirjet ning sisestada u. 60 000 eksemplarikirjet, s.o. eestikeelne perioodika (1945–1998), TÜ Toimetised (1893–1995), eestikeelsed ajakirjad ja ajalehed (kuni 1940).

Erilaadsete materjalide retrokataloogimisel töötati kaartide ja fotodega. Vana ja väärtusliku kaardikogu paremaks avamiseks alustati inventariraamatu järgi andmebaasi koostamist *Star Office*'is, kust praegu saab otsida kohaviida, autori, pealkirja, ilmumiskoha ja -aasta järgi. Esialgu saab baasi kasutada vaid töötaja arvutis. Portreefotodele (peamiselt TÜ) ja kohavaadetele (E. Russowi stereofotode kogu) koostati 207 biblio- ja eksemplarikirjet.

Normikirjed

Märksõnanormikirjeid koostati 5 651, täiendati või parandati 4 254 kirjet. Seega 9 905 kirjet on aasta jooksul kontrollitud kirje staatuses. Tartu serveri normikirjetest (38 525) on märksõnakirjeid nimetamisväärtne arv — 17 043. Märksõnanormikirjeid on pidevalt täiendatud, sest tesaurusesse lisatavad märksõnad on vaja olemasolevatega siduda. Vanatrükiste andmebaasile koostati u. 3 000 normikirjet.

Liigitamine ja märksõnastamine

Aasta algul asus neli liigitajat-märksõnastajat 0,5 koormusega täitma referendi ülesandeid e. teiste sõnadega — kahe ametikoha võrra vähenes liigitajate-märksõnastajate arv. Kui 2000. a. liigitati ja märksõnastati 20 536 teavikut, siis 2001. a. vaid 17 392, s.o. 3144 võrra vähem, kuigi individuaalne tööpanus ja töö intensiivsus suurenes neil kõigil. Liigitajate abi on hakatud vajama avakogude paigutuse sisulisel korrastamisel, suurimad ümberkorraldused olid õigus- ja usuteaduse valdkonnas. Paraku ei jõutud märksõnastada neid teavikuid, mille bibliokirjed konverteeriti ESTER-isse retrokataloogimise projektide raames.

Tesaurus

Jätkati Tartu Ülikooli Raamatukogu tesauruse (INGRID-i märksõnastiku) koostamist, parandamist ja täiendamist. Tesauruses oli aasta lõpuks 19 902 märksõna, neist 2 859 äraviidet, see täienes 3 825 märksõna ja 393 äraviite võrra. Tesaurus ja ESTER viidi kokku, s.t. otsinguga veebis saab nüüd tesaurusest otse ESTER-isse. Tesauruse toimetamise käigus parandati palju EÜM-i ("Eesti üldine märksõnastik") vigu ja ebatäpsusi.

Ülikooli erialakogude integreerimine infosüsteemi INNOPAC

Seisuga 31.12.2001 oli INNOPAC-i ja elektronkataloogiga ESTER ühinenud kokku 19 erialaraamatukogu, sealhulgas 16 ülikoolist, lisaks veel Balti Kaitsekolledži, Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste ja Riigikohtu raamatukogu. Aruandeaastal lisandus Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste, Riigikohtu ja Medinfokeskuse raamatukogu. Kataloogimise kõrval hakati Euroopa Kolledži ja Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste raamatukogus kirjetele lisama ka märksõnu. Eelnevalt märksõnastati juba Balti Kaitsekolledži, TÜ kunstiajaloo õppetooli ning ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna raamatukogus. Balti Kaitsekolledži ja Euroopa Kolledži raamatukogu, samuti kolm TÜR-i haruraamatukogu (humanitaar-, füüsika- ja majandus-) läksid üle arvutilaenutusele. Eelmisel aastal hakkasid arvutilaenutust kasutama sotsiaalteaduskonna ning ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna raamatukogu. Erialakogude laenusreeglid jäid iga kogu enda otsustada. Erialaraamatukogude töötajaid konsulteerisid pidevalt pearaamatukogu kuraator L. Külv ja ka märksõnastajad/liigitajad, nende töötajad võtsid osa teadusraamatukogude talveseminarist Käärikul (12.–13.03.), koitusseminaridest (jätkväljaannete linkimine, eksemplarikirjete järjestamine, bibliokirjete väljad, raamat USMARC-is; 20.02., 10.10., 17.10.), Euroopa Liidu alasest koilitusest (7.11.) ja seminarist teemal “Kuidas saada üle hirmust esinemise ees?” (16.11.).

31.12.2001 seisuga oli elektronkataloogi ESTER sisestatud järgmiste erialakogude teavikuid:

	31.12.1999	31.12.2000	31.12.2001
õigusteaduskonna raamatukogu	12	797	1 815
sotsiaalteaduskonna raamatukogu	6976	7340	7 425
euroteaduskonna raamatukogu	3915	4219	5 009
Eesti Biokeskuse raamatukogu	935	953	975
füüsika instituudi raamatukogu	–	3115	3 097
geoloogia instituudi raamatukogu	–	329	1 154
religioonipedagoogika kabineti raamatukogu	–	505	579
ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna raamatukogu	–	1552	2 851
prantsuse uuringute keskuse raamatukogu	652	999	2 928
skandinavistika õppetooli raamatukogu	3050	3839	4 535
kunstiajaloo õppetooli raamatukogu	990	1063	1 294
klassikalise filoloogia õppetooli raamatukogu	115	631	1 097
saksa filoloogia õppetooli raamatukogu	–	143	418
Pärnu Kolledži raamatukogu	105	655	1 673
Narva Kolledži raamatukogu	158	790	1 347
Balti Kaitsekolledži raamatukogu	912	2390	3 238
Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste raamatukogu	–	–	1 354
Riigikohtu raamatukogu	–	–	727
Medinfokeskuse raamatukogu	–	–	476

Kaartkataloogid

Kaartkataloogide koostamist jätkatakse käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas (KHO), mille tähestikulisel ja märksõnakataloogid täienesid u. 1 500 kaardi võrra, sh.

- 1) lõpetati I. J. von Esseni kirjakogu 16.–18. sajandi saksakeelsete kirjade anoteeritud kataloogimine ja jätkati ladinakeelsete kataloogimist — kokku 292 kirja köidetest Mscr 48 ja 50 ning osaliselt Mscr 51;
- 2) võõrkeelseid vanatrükiseid kataloogiti kokku 120 nimetust;
- 3) eestikeelseid rariteete kataloogiti 29 nim.
- 4) Korrastati ja täiendati mitmeid varasema töö käigus valminud KHO kartoteeke — *Estica*-trükised, kartoteek “TÜ trükikoja trükised 1632–1710” (u. 2000 kaarti) korraldati ümber tähestikuliseks, millisenä see oluliselt toetab kronoloogilise järjestusega ilmunud trükibibliograafiat.

Koostati 8 arhiivifondi nimistut (F 4, nim. 3, 1996. a. jaotus; F 55, nim. 5 ja 7; F 135; F 136; F 158; F 165; F 166). Kolm arhiivifondi nimistut saadi elektronkataloogi kirjetest tehtud listi töötlemisega.

Kaartkataloogidest täiendati veel *Estica* sõnastikkataloogi, kuid kataloogitoimkonna otsusega lõpetati alates 15.09. ka selle kaartkataloogi täiendamine analoogiliselt teistele.

Kaart- ja sedelkataloogide korraldamine ja hooldamine.

- 1) Kaartide/sedelite liitmine kataloogidesse. Aruandeaastal alustati võõrkeelse kirjanduse sedelkataloogist rekataloogimiseks väljavõetud sedelite tagasi liitmist. Umbes 20 aasta jooksul kogunenud sedelid (kümnekond karpi), millele vastav raamat fondis puudus, anti üle teaduskirjanduse osakonnale veelkordseks kontrollimiseks. Retrokataloogimise käigus generaalkataloogidest väljavõetud kaarte ei suudetud tööjõupuudusel tagasi panna.
- 2) Kaartide eemaldamine kataloogidest. Aasta alguses seiskus tööjõupuudusel kustutatud raamatute kaartide eemaldamine kõikidest lugejate kaart- ja sedelkataloogidest. Samas käis vilgas trükiste kustutamine. Alates septembrist õnnestus siiski kustutada väljaspool tööaega lisatööna 4 kuuga 3090 eks. ja eemaldada kataloogidest 2500 kaarti. Kataloogide korraldamise küsimustega tegeles 2001. aastal raamatukogu kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupp.

Kataloogitöö kohta vt. ka XVI, 5–6 ja lisad VIII–X.

VII. Bibliograafiatöö

Bibliograafiatöös oli 2001. a. käsil kuus teemat, mille kohta koostatakse andmebaase ja vähesel määral veel ka kartoteeke.

- 1) **Tartu Ülikool. Ajalugu. Õppejõudude, teenistujate ja kasvandike biobibliograafia (1632–1710, 1802–2001→)** (täitjad M. Kümnik, A. Laumets, S. Tammoja (kuni 19.01.), A. Kõre).

Teamakohane materjal on talletatud kartoteegis ja lokaalsete/osakonna andmebaasidena 1987., 1990. ja 1992. a. kohta.

Alates 2000. a. oktoobrist hakati TÜ-ga seonduvat materjali (teaduskondade, õppetoolide jne. ajalugu), TÜ-s õppivate-töötavate, varem õppinud või muudmoodi (audoktor, auliige) TÜ-ga seotud isikute andmeid sisestama elektronkataloogi ESTER.

Nüüdsest on TÜ temaatika kättesaadav nii üldise elektronkataloogi kui ka andmebaasi ARTIKKEL kaudu. Andmebaasi väljadele 911 ja 931 kantakse andmed TÜ isikute kohta ja

märksõnad ülikooli kohta. Võimalikult paljude isikute, eriti TÜ õppejõudude nimedele lisati daatumeid vastavatele ESTER-i väljadele.

Andmete saamiseks on asendamatut TÜ isikkoosseisu (õppejõud, teenistujad, doktorandid, magistrandid, üliõpilased) kartoteek, mida jõudumööda täiendati TÜ teatmiku (2000/2001) põhjal ja "*Universitas Tartuensis*'es" avaldatud ülikooli lõpetanute (a. 2000) nimestiku alusel.

Arvestades toimunud koondamisi ja muude ülesannete (lugejateenindus teatme- kirjanduse saalis, "Informiini" ettevalmistustöö suurenev maht jm.) lisandumist bibliograafidele, on ülikooli temaatika läbitöötamine senises mahus ja kõiki väljaannete laade silmas pidades muutunud küsitavaks. Järgmisel aastal tuleb fikseerida tööle uued piirjooned rangeid valikuid tehes ja leida muid võimalusi kõne all oleva andmestiku kättesaamiseks.

Ammu kavatsusel olnud ja sisuliselt kolmeosaline trükis/andmebaas "Tartu Ülikooli Raamatukogu kirjasõnas", mõeldud tähistama raamatukogu 200. aastapäeva, kahanes tööjõupuudusel miinimumprogrammini. Nüüd elektronkataloogis ESTER teostatav projekt "Tartu Ülikooli Raamatukogu väljaanded 1961–2001" (u. 400 nimetust koos reklaamvoldikutega) annab võimaluse koondada omaette andmebaasi raamatukogu väljaanded, süstematiseerituna vähemalt 8 rühma. Andmebaasi asus koostama M. Kümnik, keda konsulteerib K. Moont.

Kartoteek täienes (põhiliselt ajalehed "*Universitas Tartuensis*", "Eesti Kirik", ka "Postimees" ja enne 1999. aastat ilmunud TÜ kogumikud) 2185 (2000. a. 3733) nim. võrra, märksõnastati 1082 (2000. a. 834) kaarti, kartoteeki lisati juurde 2653 kaarti.

TÜ andmestik elektronkataloogis ESTER kasvas 1 824 nim. võrra. Kokku täienes TÜ teema 4 371 nimetusega.

2) **Teadusajalugu Eestis (1956–2001)→** — kartoteek täienes 4 nim. võrra.

3) **Eesti ajaloo bibliograafia 1918–1944** (täitjad K. Taal (juh.), H. Solba).

Bibliograafia täienes 1459 kaardi võrra, kartoteeki liideti juurde 1716 kaarti. Jätkus bibliograafia seisukohalt vajaliku perioodika ja raamatute väljaselgitamine ja bibliografeerimine ("L'Europa orientale", "Archiv der Gegenwart", "Genos", "Scandia", "Päevaleht" jt.) ning erinevate maade bibliograafiate, isikubibliograafiate ja kasutatud kirjanduse nimestike läbivaatamine. Ajaloobibliograafia andmebaas viiakse ESTER-isse, kuhu septembrikuust aasta lõpuni jõuti sisestada 825 kirjet. Tegeldi *Pro-Cite* andmebaasi kirjete INNOC-i konverteerimise probleemidega. Paraku konserveeriti raamatukogus aasta lõpus rahaliste vahendite nappuse tõttu kogu töö selle teemaga.

4) **URBIS. Rahvusvaheline andmebaas, soome-ugri keeleteadus 1988–2001→** (Vene aladel ilmunu). **ARTAL. Soome-ugri rahvaste kooliõpikud ja ajaleheartikleid 1996–2001→** (täitja M. Onga).

Andmebaas täienes 767 uue kirje võrra. Aasta jooksul laaditi kirjed uude *Pro-Cite* versiooni, seetõttu muutusid kirjed, milles tuli kasutada kirillitsat või muid soome-ugri väike-rahvaste tähestike erimärke, kasutajale arusaadavaks. Paraku lõpetati raamatukogu rahaliste vahendite nappuse tõttu töö andmebaasiga 31. dets. 2001. a.

- 5) **ARTIKKEL (1999–2001). ELNET Konsortsiumi ühisandmebaas, Eesti ajakirjade ja jätkväljaannete sisu elektrooniline kataloog INNOPAC-süsteemis** (täitjad A. Kõre, A. Laumets).

Raamatukogus bibliografeeritakse teadusraamatukogude ühistöö osana määratletud ajakirju ja rida Tartu Ülikooli jätkväljaandeid. Bibliografeeriti ja märksõnastati 1824 artiklit. TÜR-i poolt bibliografeeritavad 22 ajakirja on "Acta Historica Tallinensia", "Ajalooline Ajakiri", "Akadeemia", "Arheoloogia Ajakiri", "Balti Ateroskleroosi Ajakiri", "Eesti Arst", "Eesti Arstide Liidu Teataja", "Eesti Rohuteadlane", "Eesti Töötervishoid", "Eesti Õde", "Hippokrates", "Folklore", "Keel ja Kirjandus", "Kodutohter", "Lege Artis", "Linguistica Uralica", "Mäetagused", "Oma Keel", "Quintessentz Eesti", "Tervis Pluss", "Tuna", "Usuteaduslik Ajakiri".

TÜ teemaatika täienes 991 uue kirjega, lisaks 833-le ESTER-is olemasolevale kirjele, märgistatuna väljadel 9xx.

- 6) **Raamatukogunduse uudiskirjandus** (täitja V. Seiler).

Raamatukokku saabuva uudiskirjanduse põhjal *Pro-Cite*'is koostatav bibliograafiline andmebaas täienes 80 nim. võrra raamatukogunduse, informaatika- ja bibliograafikirjandusest. Andmebaasis sisalduval materjalil on olnud neli väljundit: 1) Eesti teadusraamatukogude raamatukogundusliku uudiskirjanduse koondandmebaas, 2) ajakirjas "Raamatukogu" avaldatavad koondnimestikud, 3) teadusosakonnas säilitatav andmebaas, 4) TÜR-i koduleheküljel kättesaadavad kuu- ja aastanimestikud. Alates septembrist hakati raamatukogus bibliografeerima ainult 4 ajakirja ("Library Resources and Technical Services", "Library Collections", "Acquisitions & Technical Services", "Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie", "Signum"), mille kirjed edastatakse Eesti teadusraamatukogude raamatukogundusliku uudiskirjanduse koondandmebaasile ja ajakirjas "Raamatukogu" avaldatavatele koondnimestikele.

Teatmearhiiv, lühinimestikud

Jooksvalt täiendati järgmisi teemasid: "Maailma maad", "Rahvakombed", "Nobeli preemia" ja "Rahvameditsiin", kokku 49 nimetusega. Jätkus ka väliseesti ajalehtede läbi vaatamine, silmas pidades TÜ teematikat, eriti kasvandikke, kokku 362 nim.

Bibliograafid koostasid nii suuliste kui ka kirjalike päringute põhjal 9 lühinimestikku 344 kirjega (vt. lisa XXIII).

Bibliograafiatöö kohta vt. ka lisad VIII, X, XXIII.

VIII. Töö kogudega

Seisuga 31.12.2001 oli raamatukogus 3 813 941 a.-ü. mitmesuguseid teavikuid.

Raamatukogu on olnud aegade jooksul kohaks, kuhu on alaliseks säilitamiseks koondatud suured kultuuriväärtused. Viimastel aastatel on kahel korral alustatud tegevust, et kahte KHO-s hoitavat kogu siit mujale viia. 1999. a. hakkas TÜ Kunstimuuseum enda valdusse tahma raamatukogu vanagraafika kogu (vt. aastaraamat 2000, lk. 29). Ülikooli kunstivarade haldamise määratlemiseks rektori poolt loodud komisjon tegi kevadel kokkuvõtte, mis fikseeris ülikoolis säilitatavad kunstivarad ja -kogud ega teinud ettepanekut

raamatukogu graafikakogu üleviimiseks kunstimuseumi. Ometi kerkis küsimus aasta lõpul taas esile. Direktsioon on teinud otsuse jätkata 2002. aastal tööd kunstikoguga ja võtta selleks tööle kunstiajaloolane. 2001. aastal tõusis järsult päevakorda prof. Juri Lotmani põhiliselt 1995. a. üleantud arhiivipärand, mis on praeguseks arhiivinõuete kohaselt korraldatud ja elektronkataloogiski avatud. Tookordsele üleandjale Mihhail Lotmanile konkreetiseerusid nüüdseks aga isa arhiivi ja raamatukogu müügivõimalused Hooveri Instituudile USA-s, ajakirjandus sai teema, mida sensatsioonihimulisele lugejale pakkuda, avades oma veerud ka Mihhail Lotmani sisuliselt põhjendamata etteheidetele ja pretensioonidele KHO aadressil. Ülikoolis moodustatud komisjoni (prof. P. Toropi juhtimisel) soovitusel tegi rektor ettepaneku loovutada kõnealune arhiiv (üleandmise akte pole M. Lotman senini alla kirjutanud) ja raamatukogu ülikoolile, pakkudes kompensatsiooniks Eesti Vabariigi, Tartu linna ja TÜR-i ühiselt kokkupandud 1,5 miljonit krooni.

Kolmandat aastat sai raamatukogu kasutada Haridusministeeriumi programmi "Eesti keel ja rahvuskultuur" raames projektile "TÜ Raamatukogu humanitaarteaduslike ja museo- loogiliste kogude säilitamine, täiendamine ja kättesaadavaks tegemine" eraldatud raha, seekord 80 000 kr., mis kulutati hoiutarvikute hankimiseks, töötasudeks ja trükiste järelkomplekteerimiseks.

Hoidlates tehti tavapäraselt mitmesuguseid korrastustöid:

- eestikeelse kirjanduse kogu teavikud kohaviitadega A 1–2000 korrastati ja paigutati ümbristesse;
- jooksvalt ja retrospektiivselt märgistati Eestis ilmunud trükise arhiiveksemplare;
- hoidlaboksis B-3 paigutati ümber A-formaadi trükiseid;
- B-formaadi dissertatsioone paigutati ümber;
- C-korrusel nihutati sadakond laudimeetrit trükiseid, et hoiustada Baeri memoriaalkogu;
- vaadati läbi eestikeelsete ajalehtede kogu, selgitati välja dubletid, liigsed eksemplarid eraldati kustutamisele;
- füüsikaraamatukogus vaadati üle avakogud, hoidlasse paigutati 201 nimetust vähekasutatavat ja vananenud kirjandust;
- humanitaarraamatukogu avafondis tehti inventuur, kadunuks osutus 89 raamatut ehk u. 1,5%;
- avakogude uued, erinevate laenutähtsusega raamatud varustati värviliste kleebistega.

K. Taal korrastas raamatukogusse deponeeritud Õpetatud Eesti Seltsi kogu, mille teavikuid saavad hoidlatöötajad nüüd lugemissaali laenutada. Kahjuks polnud aasta jooksul võimalik piisavalt tegelda vanade kogudega (järjestuskontroll, võrdlemine kohakataloogidega).

Hoiutoimkonna otsusega 21. maist moodustati K. E. v. Baeri memoriaalkogu, aluseks histoloogia õppetoolist 1999. a. üle antud trükised.

Piiratud rahalised võimalused ei lubanud jätkata **reservkogu** läbitöötamist ja pearõhk suunati viimastel aastatel saabunud vanema kirjanduse töötlemisele. Ülikooli allüksuste poolt üle antud ja muudest annetatud kogudest jõuti läbi töötada järgmised: K. E. von Baeri memoriaalkogu (886 a.-ü.), prof. S. Karlingi kogu vanem osa, R. Sauksi, U. Thomsoni annetatud raamatud, silmakliiniku väljaanded, "Vanemuise" teatri raamatukogu ja kohtumeditsiini õppetooli trükised. TÜ Kunstimuseumi poolt üle antud väljaanded ja TÜK Psühhiaatrikliiniku kogu jõuti vaid osaliselt läbi töötada. Aasta lõpul asuti taas läbi

töötama viimase paarikümne aasta jooksul rekataloogimise osakonda kogunenud *Estica*-alaseid trükiseid.

Korrigeeriti **varu- ja vahetuskogu** komplekteerimispõhimõtteid. Edaspidise töö käigus on plaan muuta varukogu nn. aktiivseks koguks, mida ka fonditöötajad trükiste kulumisel/kadumisel aktiivselt kasutaksid. Arutati varukogu sisestamist INNOPAC-i.

Kogudest **kustutati** kokku 37 968 a.-ü. (2000 — 34 929 a.-ü.) aegunud või kadunud väljaandeid ja liigseid dublette, näit. õppekirjanduse kogust 28 384 eks. Eestis ilmunud raamatuid ja vanemat venekeelset kirjandust IV, X, XII osakonnast.

Haruldaste raamatute kogusse võeti teistest kogudest arvele originaalkunsti sisaldavaid väljaandeid, nagu A. Laigo autoripühendusega "Exlibris I" (1940), samuti kaks 16. sajandi I poole trükist, Tartu ülikooli 1827. ja 1852. a. juubelitrükiseid, 15 TÜ magistri- ja doktoridiplomit 19. sajandist. Rariteetide kogu täienes kokku 34 nimetusega (52 köidet), sellest eestikeelseid 29 nim. (37 köidet). Rootsiaegse ülikooli trükikoja väljaannete koopiate kogusse lisandus kaks seniteadmata teavikut. Eestikeelsed rariteetsed pisitrükised sorteeriti teemade kaupa 28 mappi valmistamaks ette nende kataloogimist.

Korraldati **7 arhiivifondi** — Lotman, Juri (F 136; korraldati 291 säilikut, kokku on isikuarhiivis 491 s.), Mints, Zara (F 137; 180 s.), Järvelaid, Peeter (F 143; 141 s.), Bezzubov, Valeri (F 158; 110 s.), Thoma, Dieter (F 165; 10 s.), Tartu Ülikool. Käsitlused Tartu Ülikooli kohta (F 55, nim. 5; 31 s.) ja Tartu Ülikool. Füüsikaosakond (F 55, nim. 7; 121 s.). Kokku 46 uut säilikut korraldati lisandusena manuskriptide kogusse, K. E. von Baeri isikuarhiivi, *Academia Gustaviana*, *Academia Gustavo-Carolina* ja Tartu Ülikooli (1918–1944) arhiivifondi ning autograafide kogusse. Korraldustööd tehti veel H. Palametsa, V. Masingu, A. Kaelase, R. Nigoli, H. Kadari ja I. Rebase arhiivipärandi osas. Siin olid abiks TÜ eraõiguse instituudi teaduri dr. M. Lutsu seminari neli üliõpilast, kes süstematiseerisid M. Ranna juhendamisel õigusteadlaste arhiivimaterjale ja koostasid neist esialgsed nimestikud või ülevaated.

Raamatukogu kaasaegse arhiivi materjalidest arhiiviti lõplikult 1996. a. dokumendid — 39 säilikut.

Fotokogusse korraldati saabunud ja varasemaid fotosid — 786 nimetust. 1999. a. raamatukogule kingitud 2054 klaaspositiivist / -slaidist moodustati omaette arhiivifond (F 166, Eesti kooli õppekava toetav slaidikogu). Kunstikogusse võeti arvele 2 eset ja 1 eksliibris.

Arenduskogus kinnitati kogude säilitusstrateegia aastani 2004 (vt. lisa I), millest lähtuvalt töötati välja vanatrükiste, käsikirjade ja erikogudes säilitatavate materjalide kopeerimise eeskiri, mis sai esimeseks konkreetseks säilitusalaseks juhendmaterjaliks.

Aastaga puhastati teavikuid kõikidel hoidlakorrustel, KHO hoidlas olevad raamatud ja osa õppekogust, s.o. tunduvalt enam kui viimastel aastatel. Leht-lehelt puhastati ja desinfitseeriti annetusi: K.-F. Sauksi kogu raamatud, V. Pärtelpoja ja V. Masingu käsikirjad, arstiteaduskonnast saabunud teavikud, ülikooli kunstimuuseumi suureformaadilised kunstialbumid. Regulaarselt puhastati lugemissaalides olevat kirjandust. Säilitustarvikuid muretseti ligi 16 000 kr. eest, esmajärjekorras varustati nendega KHO, põhifondi ja lugemissaalide teavikud, väike osa läks ka erialaraamatukogudele. Alustati ennetava köitmise, s.t. köideti kirjandust juba enne lugeja kätte jõudmist, arhiivipapist valmistati üle 250 mapi Baeri kogule.

Õhutemperatuuri ja -niiskust mõõdeti raamatukogus 26 punktis 1–2 korda nädalas. Hoidlate sisekliima oli jätkuvalt halb: KHO hoidla — aasta keskmine temperatuur 22,6° ja keskmine õhuniiskus 54,4%; hoidla A-5 — 22,2° ja 51,3%; hoidla C-5 — 21,2° ja 55,3%. Suvekuudel tõusis temperatuur mõnes hoidlas 27°-ni ja lugemissaalis 33°-ni, niiskus kõikus 42–83% vahel. Kokkuhoiu tõttu ventileeriti hoidlaid ühel suvekuul vaid osaliselt, ka ei töötanud konditsioneerid ööpäevaringselt.

Kahel korral ujutasid suvised vihmavalingud puhkuste ajal üle KHO lugemissaali põranda, hoidlas jõudsid läbijooksu kahjustused fotokoguni ja säilitusmaterjalideni. Õnneks polnud need siiski väga ulatuslikud: materjalid kuivatati restauraatorite poolt.

IX. Referentide süsteemi rakendamine

Referentide tegevusele pani aluse arenduskogus 14. dets. 2000 vastu võetud otsus “Referentide süsteemi rakendamine ülikoolis” (vt. aastaraamat 2000, lk. 55–56), milles nende ülesandena määratleti teavikute komplekteerimine, kogude ja teenustepaketi kujundamine.

Korraldati raamatukogusisene konkurss, mille alusel asus tööle 17 erialareferenti, keemiaosakonna referendi saamiseks aga ülikoolisisene konkurss, seega kokku asus tööle 18 referenti erineva koormusega. Referendid on S. Härm (US), K. Miil (OI), S. Prank ja E. Kiloman (AR), H. Luik (filosoofia osakond), M. Konson (eesti keel võõrkeelena, soomeugri keeleteadus), M. Liivamägi (kirjanduse- ja rahvaluule osakond, germaani-romaani filoloogias osakond, keelekeskus), T. Tolli (ajaloo osakond, kunstide osakond, skandinavistika õppetool), G. Bogdan (vene ja slaavi filoloogia osakond, keelekeskus), A. Lentsius (geograafia instituut, geoloogia instituut), P. Naggel (botaanika ja ökoloogia instituut, zooloogia ja hüdrobioloogia instituut, molekulaar- ja rakubioloogia instituut), A. Saari (füüsikaosakond, FI), L. Sooväli (keemiaosakond), V. Seiler (HT), S. Bachmann (KK), R. Tammeorg (MJ), T. Tarkpea (MT), M. Meltsas (SO). Referentidele korraldati aasta jooksul komplekteerimisalased õppused ja veebipõhised HTML-keele kursused.

Alustati enda ja oma tegevuse tutvustamisest teaduskonnas ning suhete loomisest (dekaanid, osakondade juhatajad, instituutide ja õppetoolide juhatajad või esindajad, ka õppejõud), tutvustati raamatukogu poolt pakutavaid teenuseid, viidi end kurssi teaduskondade struktuuri ja töökorraldusega. Mitmes allüksuses määrati teaduskonna/osakonnapoolse kontaktisik, näit. T. Uibu pedagoogika osakonnast, M. Paap kehakultuuriteaduskonnast.

Sügisest hakkas referentide kohustuste hulka kuuluma lugejakoolituse läbiviimine esmakursuslastele — enamik õppusi viidi üliõpilaste tunniplaani juba kevadel (vt. XI. Lugejakoolitus) — ja uudiskirjanduse näitusel eksponeeritavate teavikute valimine.

Kõik referendid ei olnud varem sellelaadse tööga kokku puutunud, erialadest lähtuvalt tuli tegevuses eri valdkondadele erineva kaaluga tähelepanu pöörata:

- suhete ja kontaktide loomine, info edastamise skeemi väljatöötamine, teaduskonna soovide ja ettepanekute kogumine;
- raamatukokku tellitud ajakirjade analüüs (kas pole esindatud andmebaasides jne.);
- töö komplekteeritavate teavikutega (komplekteerimisnimekirjade hankimine teaduskondadest, tellitavate ajakirjade nimekirjade kooskõlastamine, teavikute tellimine, saabumise jälgimine, suunamine harukogudesse või lugemissaalidesse, komplekteerimissummade kasutamise jälgimine, tasakaalu jälgimine teaduskonna eri osakondade vahel);

- töö avakogude kujundamisel (hoidlas ja lugemissaalis oleva kirjanduse analüüsimine, avakogude kirjanduse ja liigtusskeemi ülevaatamine/korrigeerimine ning uute temaatiliste rubriikide loomine koos teaduskonna esindajatega, avakogude mahu suurendamine, ülevaate saamine instituutides ja õppetoolides leiduvatest kogudest, kirjanduse deponeerimisvõimaluste pakkumine teaduskondadesse, matemaatikaalaste preprintide kohene suunamine teaduskonda);
- info vahendamine (kuidas saada ülevaadet kirjandusest Interneti vahendusel, komplekteerimisküsimused, saabunud uudiskirjandus, RVL-i ja andmebaaside katsetuste tutvustamine listide kaudu, individuaalsetele kirjadele vastamine e-posti teel, otsingute konsulteerimine, muudatused raamatukogu teeninduses);
- õppejõudude tööde tsiteeritavuse ja andmebaasides kajastamise kindlakstegemine, nende abistamine loenguteks ettevalmistamisel kirjanduse otsimisega ning vajalike raamatute ja artiklite kirjade täpsustamine;
- erialaraamatukogude õhutamine ühinema INNOPAC-iga, matemaatikateaduskonna ühtse erialakogu loomise mõtte algatamine;
- ettevalmistused erialase virtuaalraamatukogu loomiseks (veebilehekülje koostamine füüsikaalaste infoallikate loendiga).

Referentide kohta vt. veel komplekteerimine, lugejateenindus ja -koolitus.

X. Lugejateenindus

31. detsembril 2001 oli raamatukogus registreeritud 24 475 lugejat, 71,5% nendest olid Tartu kõrgkoolide üliõpilased, magistrandid, doktorandid, õppejõud ja teadurid, 28,5% muud lugejad. Selline lugejate koosseis on püsinud juba aastaid. Kõige rohkem on lugejate hulgas TÜ üliõpilasi — 38,9%, oma ülikooli õppejõude ja teadureid on 2,8%, magistrante, doktorante 7,5%, avatud ülikoolis õppijaid 5,2%. Kogu lugejaskonnast moodustavad Tartu ülikooliga seotud inimesed 54,4%, EPMÜ-ga 9,5%, muude kõrgkoolidega 7,6%.

Külastusi registreeriti aasta jooksul 510 000, laenutusi 674 780, sellest lugemissaali 415 380, koju 259 400 (täpsemalt vt. lisa XIII). Lugejad tegid otsinguid võrguandmebaasides 131 021 korda, artikleid elektroonilistest ajakirjadest salvestati või trükiti välja 202 525 korda.

Peamaja lugemissaalides oli kokku 711 kohta (õigussaali moodustamise tõttu 10 kohta vähem kui aasta tagasi), 62 individuaaltööruumi. Lugejate kasutuses, k.a. harukogud, oli 108 arvutitöökohta kataloogi- ja infootsinguks ning e-posti kasutamiseks. Trükiseid oli avariilulil 4 823 laudimeetrit (2000. a. — 4487), s.o. 8% kasutuskogudest. Teaduskirjanduse lugemissaalide avakogu suurenes aasta jooksul ca 9 700 eksemplari ehk rohkem kui 18% võrra, seisuga 31.12.2001 oli seal ca 53 000 trükist (2000. a. 43 300). Avakogude populaarsust ja suurenenud kasutatavust kinnitab ka statistika — nii laenutati õppekirjanduse hoidlast koju 38 362 eks., õppekirjanduse avakogust aga 41 960 eks. 13-le erialaraamatukogule ja muule ülikooli allasutusele deponeeriti 2–3 nädalaks ligi 350 nimetust ajakirju ja ajalehti. Suurenes elektrooniliselt kättesaadava informatsiooni hulk. Andmebaaside kasutamine on väga aktiivne, üle poole EBSCO kasutusest Eestis on Tartu Ülikoolist, kirjastuse Elsevier andmebaasi “ScienceDirect” kasutas Eestis 78% ulatuses Tartu Ülikool.

24. märtsist alustati lugejate registreerimist vöotkoodilugeri abil, sissepääsu juures töötavad administraatorid peavad tagama, et lugejad ei siseneks raamatukokku üleriites ja suurte kottidega. Lugejakaartide väljastamine ja pikendamine, viiviste kasseerimine ja esmase info andmine jäi fuajees asuva infopunkti nelja töötaja ülesandeks. Lugejate majja sisenemise korrastamine ja personifitseerimine mõjus hästi korrale lugemissaalides.

Samast kuupäevast vähendati kokkuhoiu tõttu peamaja lahtioleku aega 9 tunni võrra nädalas, esmaspäevast reedeni 1 tunni ning laupäeval-pühapäeval 2 tunni võrra. Tegemist oli teise üldise lahtiolekuaja lühendamisega W. Struve t. maja ajaloos. Seega jäi peamaja lugejatele avatuks E–R 9–21, L–P 11–17. Lühenes ka humanitaarraamatukogu ja mõne teeninduspunkti lahtiolekuage, biomeedikumi raamatukogus pikenes aga tööpäevadel lahtiolekuage 9 tunnini.

Arenduskogus 25. jaan. vastu võetud teenindusstrateegia aastani 2003 seadis eesmärgiks olla oma kasutajale vajalik ja hinnatud koostööpartner, teenuste kujundamisel ja pakkumisel senisest kliendikeskem (vt. lisa I,1).

Juba mitmendat aastat oli raamatukogu lugejateenindus suunatud INNOPAC-i teenindusmooduli avaramale rakendamisele. Õigussaali rajamisega loodi pretседent teistegi analoogsete erialasaalide moodustamiseks.

Olulisemad uuendused lugejateeninduses olid:

- Humanitaarraamatukogus mindi elektroonilisele laenutusele üle veebruaris, füüsika- ja majandusraamatukogus septembris, biomeedikumi raamatukogus tehti selleks ettevalmistusi. Seoses sellega ühtlustati pearaamatukoguga laenureeglid ja avakogude trükiste märgistamine.
- Trükiste tellimine hoidlast koju või lugemissaali Interneti (elektronkataloog raamatukogu veebilehel) kaudu. Vajaliku kirjanduse võib leida ja tellida nüüd raamatukokku tulemata. Uue teenuse rakendamisega kasvas tunduvalt tellimuste arv.
- Lugejad said võimaluse PIN-koodi kasutades kontrollida oma “virtuaalset lugejatasku” — lugejakirjet, jälgida laenutähtaegu, tellida.
- Eesti keelde tõlgiti kõik OPAC-i teated lugejatele, mis muutis avaliku kataloogi lugejasõbralikumaks.
- Kasvas trükiste laenutähtaja pikendamine, kuna viivise tasumata jätnud lugejad ei saa enam pikendada laenutähtaega ületanud raamatuid. Eriti aktiivselt hakkasid lugejad kasutama võimalust pikendada laenutusi telefoni ja e-posti teel. Teaduskirjanduse osakonna töötajad vormistasid 78 624 pikendust ehk umbes 250 päevas (2000. aastal — 160). Viivisevabu perioode korraldati kolm. Edaspidi püütakse jõuda selleni, et lugejad saaksid pikendada laenutähtaega iseseisvalt Interneti kaudu.
- Õppekirjanduse avakogust hakati laenutama ka 7 päevaks, samuti neid laenutusi pikendada; enam ei saa pikendada 24 tunniks laenutatud teavikuid.
- Viiviste määra vähendati.
- 2001/2002. õppeaastaks töötati välja ainepakettide reserveerimise projekt. Uus teenus võimaldab õppejõul oma kursuse läbiviimiseks vajalik teadus- ja õppekirjandus komplekselt reserveerida. 1. septembriks koostati esimene ainepakett. Sügissemestri jooksul oli üliõpilaste kasutuses kümme ainepaketti, peaaegu kõik need koostati filosoofiateaduskonna õppejõudude poolt.

- Jaanuaris alustati majandusraamatukokku saabunud uudiskirjanduse igakuiste loendite koostamist *Word*-failina ja nende saatmist majandusteaduskonna listidesse.
- Alustati filoloogiuüliõpilastele kohustusliku/soovitatava ilukirjanduse deponeerimist lugemissaali.
- Teaduskirjanduse avakogus töötati välja uus kirjanduse paigutuse skeem — kirjanduse paigutatakse nüüd loogiliste temaatiliste plokkidena. Humanitaarteaduste saalis tõsteti seoses sellega ümber 90% fondist. Lugemissaalide töötajad koostöös vastavate erialade referentidega vaatasid läbi avakogu liigitusskeemi, usuteaduslik ja spordialane kirjandus liigitati täielikult ümber, paljudes teistes kirjanduse liikides (bioloogia, keele- ja kirjandusteadus, meditsiin) tehti olulisi parandusi ja täiendusi.
- Aruandeaasta tõi lugejateenindusse iseteenindamise osakaalu suurenemise, mille põhjuseks oli ühelt poolt Interneti-teenuste arendamine ja teiselt poolt personali arvu vähenemine. Parimaks orienteerumiseks avakogus koostati lugejatele infomaterjale saalide plaanidega ja laenureglitega, avakogudele paigutati vajalikud sildid.
- Määrati kindlaks elektrooniliste teavikute laenutamise kord — teavikuid, mille kasutamiseks raamatukogus puudub vastav tarkvara, on kooskõlas autoriõiguse seadusega võimalik laenutada koju.
- Töötati välja teavikute deponeerimise kord filiaalidesse ja õppetoolidesse.
- Korrastati peakogu kirjanduse kasutamist kabiinides, kõik laenutused registreeritakse nüüd elektrooniliselt.
- Septembris avati arvutiklass usuteaduskonna üliõpilastele.

Tõuke **õigussaali rajamiseks** teaduskirjanduse lugemissaalide osana, kus oleksid koos nii õppe- kui ka teaduskirjandus ja ajakirjad, andis üleminek referentide süsteemile ja erialainfo korrastamine avakogudes. Enne ümberkorraldusi uuriti õigusteaduskonna õppejõudude ja tudengite arvamust senise süsteemi kohta.

Selgus, et teaduskonna probleemid olid: õiguskirjanduse paiknemine laiali eri kogudes Tartus ning vähene info nende kohta; raamatukogu avariilistel oleva kirjanduse vähesus; juristile arusaamatu kirjanduse paigutus avariilistel; ajakirjade leidmise keerukus (hoidlas, ajakirjade saalis, humanitaarteaduste saalis); kirjanduse põhjendamatu jagunemine õppe- ja teaduskirjanduseks; vähene kontakt raamatukogu ja teaduskonna vahel.

Õigussaal rajatigi nimetatud probleemide lahendamiseks.

Raamatukogus paiknevad õiguslased materjalid paigutati ühte saali, kirjanduse valikut avakogus suurendati. Õppekirjanduse laenutähtaegu lühendati kiirendamiseks ringlust. Samas muutus õiguskirjanduse laenutamine hoidlast minimaalseks. Õigusteaduskond otsustas *Iuridicum*'is asuva raamatukogu jätta eelkõige seminariraamatukoguks, seetõttu toodi sealt — nii raamatukogust kui ka õppetoolidest — peakokku kirjandus, mis polnud määratud igapäevaseks õppetööks. Õigussaali anti ka suur osa Saksa saatkonnalt kingituseks saadud raamatutest, samuti Eesti Õiguskeskuse teavikud, siia tuuakse kasutamiseks Riigi-kohtu raamatukogust tellitud materjalid.

Õppejõud ise töötasid omavahelises koostöös välja kirjanduse paigutusliigituse, mis tundus neile kõige otstarbekam, raamatukogutöötajad kohandasid vaid UDK-indeksid. Põhiosa raamatutest paigutasid vastavatesse liikidesse teaduskonna õppejõud ise. Kõik raamatud ja ajakirjad said õigussaali asukohakoodid ja uued paigutusindeksid.

Õigussaal on asukohana nähtav ka elektronkataloogis ESTER. Aasta lõpul tehti õigussaali arvutis kasutatavaks viidakogu, mis ühelt poolt on abiks saalis leiduvate mater-

jalide leidmisel ning teisalt töötab õigusinfovärvana. Viidakogus on eraldi välja toodud ka Rahvusraamatukogu materjalid, kuna seal leidub küllalt palju õigusteaduskonna õppeainete kohustuslikku kirjandust.

Saali avamine toimus 26. septembril, aasta lõpuks oli avariilulitel 210 laudimeetrit kirjandust.

Õigussaali kõrvale on kujunemas ka **usuteadusliku kirjanduse** saal, mille avakogu moodustamisel oli samuti teaduskonnal suur roll. Dekaaani korraldusega moodustati komisjon usuteadusliku raamatukogu kontseptsiooni väljatöötamiseks. 21. märtsil kinnitati projekt "Usuteadusliku kirjanduse käsikogu väljaarendamine Tartu Ülikooli Raamatukogus", mille järgi otsustati 1) luua pearaamatukogusse õppetöö vajadusi kattev käsikogu (100 laudimeetrit), 2) kojulaenutatav spetsiifilisem eriala- ja õppekirjandus suunata humanitaarraamatukokku, nagu ka teatmekirjanduse ja käsiraamatute dubletid, 3) usuteaduskonna nn. Roosi t. maja raamatukogu likvideerida ja põhiosa trükistest anda pearaamatukogu avakogusse.

Nii toodi humanitaarteaduste lugemissaali õppekirjanduse lugemissaalist 700 eks. ja usuteaduskonna Roosi t. asunud raamatukogust 1000 eks., ainult peakogu teadusajakirjad jäid endiselt perioodika lugemissaali. Üle vaadati kirjanduse liigitusskeem.

Ülerraamatukoguline teatmeteenistuse töötajate koolitamist jätkati, sest seoses kataloogisaali arvutipargi ja otsinguvõimaluste suurenemisega vajadis konsultandid eelkõige elektroonilise infootsingu õpetust. Alates oktoobrist kahekordistati teatmeteenistuse töötajate koormust ning samas vähendati töötajate arvu — nüüd töötab teatmeteenistuses 14 töötajat, varem 26. Ümberkorralduse üheks põhjuseks sai asjaolu, et 2 tundi nädalas oli liiga väike aeg praktilise kogemuse ning lodusaks teeninduseks vajaliku kindluse saamiseks. Teiseks — suurema koormuse tõttu osakondades ei olnud kõikidel enam võimalik teatmeteenistuses osaleda. Teatmeteenistuse töötajate e. konsultantide ülesannete hulka hakkas kuuluma ka esmane lugejakoolitus uutele lugejatele. Aasta jooksul kujunes konsultantidel välja stabiilne tööriitm — jooksvad küsimused lahendas kataloogisaali administraator ning probleemid arutati läbi teatmeteenistuse listis.

Raamatukogudevahelises laenutuses suurenes tunduvalt tellimuste arv — 2001. a. oli see 4420, aasta varem 3605, sama tendentsi saab täheldada ka lugejate puhul — 2001. a. 570 kasutajat, 2000. a. 518. Teavikuid ja koopiaid telliti põhiliselt Rootsi koondkataloogi LIBRIS, Norra koondkataloogi BIBSYS ja NOSP-i (*The Nordic Union Catalogue of Serials*) vahendusel. Uus leping sõlmiti Saksamaa RVL-i keskuse SUBITO-ga asendamaks tegevuse lõpetanud Madalmaade konsortsiumi JUPITER. Venekeelset kirjandust hangitakse Peterburis ja Petroskois asuvatest rahvusraamatukogudest ja Helsingi Ülikooli slaavi raamatukogust. Aruandeaastal suurenes ka meilt tellitava kirjanduse hulk — 1028 tellimust 2000. a. 940 vastu. Tellijad-raamatukogud ja soovitava kirjanduse laad on jäänud enam-vähem muutumatuks.

Käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna (KHO) lugejateeninduses registreeriti 1858 külastust, laenutati 5816 teavikut 339 uurijale-lugejale. Külastuste ja uurijate arv oli veidi väiksem kui 2000. a., materjale laenutati aga rohkem. KHO kogude kasutajatest oli 64% TÜ üliõpilasi, õppejõude ja teenistujaid. Väljastpoolt ülikooli kasutasid materjale teadlased ja üliõpilased teistest akadeemilistest asutustest, õpetajad ja õpilased, muuseumi- ja arhiivitöötajad, harrastusuurijad. Väljastpoolt Eestit oli uurijaid põhiliselt Saksamaalt, üksikuid Lätist, Venemaalt, Rootsist, Soomest, Suurbritanniast, Šveitsist,

Poolast, USA-st ja Jaapanist. Materjale otsiti ja kasutati väga mitmesugustel teemadel, näit. F. M. Klingereri käsikirjad ja raamatukogu, Saksa teadlaste ja itaaliakeelsed kirjad F. L. Schardiuse autograafide kollektsioonis, Muuseumiselts Tartus, G. F. Parroti arhiivifond, Idamaade ajalugu, ladinakeelne juhuluule *Academia Dorpatensis*'es, talurahvas 18. sajandil, Mattieseni trükikoja trükised, Räpina paberivabriku paber ja vesimärgid, itaalia kunst, fotod vanast Tartust, reformatsioon Liivimaal jm. Uurijatele valmistati haruldastest raamatutest, käsikirjadest, fotodest ja kunstiteostest 1239 kaadrit positiivfilmi ja 31 fotonegatiivi, 51 fotokoopiat ja 136 skannitud koopiat, 14 värvilaidi ning 1647 lehte kserokoopiaid — kokku 3788 originaalileheküljelt. Tellimuste hulk oli suhteliselt suur, telliti nii kodu- kui ka välismaalt. Kasvas skannimise maht, kusjuures tavaliseks sai koopiade edastamine võrgu kaudu.

Bibliograafiaosakonna lugejateenindus toimus põhiliselt teatmekirjanduse lugemissaalis, mille kaudu kasutati kõiki koostatavaid andmebaase, kartoteeke, ajalehelõigendite mappe ja loomulikult kogu raamatukogu teatmestut. Töötaja vahendusel laenutati 3 240 raamatut ja kaarti. Teatmeteeningutes registreeriti 1024 suulist päringut. Kirju saabus 115. Kirjalikke teadiseid anti 686: bibliograafia- — 369, leidumus- — 242, teema- — 41, fakti- — 28 ja meetoodika- — 6. Koopiaid tehti 626 lehte. Suulisi teadiseid anti 4 307: bibliograafia- — 1 887, leidumus- — 1 211, teema- — 409, fakti- — 167 ja meetoodika- — 374.

Kirjalikke teadiseid (KHO ja bibliograafiaosakond) anti kokku 1 069 (2000. a. — 810), kirju saabus aasta jooksul 235, meilina ca ¾ kogusest.

Suuliste teadiste üle peavad arvestust töömahukama teatmetööga tegelevad bibliograafid ja KHO töötajad, kes andsid aasta jooksul kokku 4751 teadist. Päringuid oli paljudest erinevatest valdkondadest, näit. ülikooli vana anatoomikum, prof. E. Käer-Kingisepa tööd, TÜ koguduse õpetajad 1918–1944, venekeelne kirjandus TÜ kliinikumi kohta, artiklid ja väitekirjad narkomaania teemadel, õlireostus, Eesti ja teiste maade vaatamisväärsused, Thomsonite suguvõsa jne. Mitmel korral on vastus võlgu jäänud, sest soovitakse saksakeelset uuemat kirjandust Tartu ajaloo, TÜ kohta, mida ei ole.

Ülikooli sisseastujaid teenindas nagu varasematelgi aastatel humanitaarraamatukogu.

Lugejateeninduse kohta vt. ka lisa I,1, XII–XVI.

XI. Lugejakoolitus

Esmakursuslaste lugejakoolitus septembri esimesel kahel nädalal oli korraldatud eelmistest aastatest erinevalt.

1) Erialareferentide poolt üliõpilastele läbiviidud koolitus, kus üldise raamatukogututvustuse kõrval õpetati vastava erialakirjanduse leidmist lugemissaalidest ja elektronkataloogi kasutamist (kokku 59 tundi 331 osavõtjale).

2) Nn. vabakoolitus raamatukogu poolt pakutud aegadel teiste koolituskogemusega töötajate poolt (80 tundi 342 osavõtjale).

Koolituse läbiviijaid oli kokku 22 inimest, osalejaid 673, mis on rohkem kui eelmisel aastal — 486. Kõige rohkem oli osavõtjaid filosoofia- ja haridusteaduskonnast. Esmakordselt sisaldas koolituskava kataloogiotsingu ja raamatukogu koduleheküljel leiduva info tutvustamist. Saadud kogemus kinnitas erialade kaupa tudengite õpetamise tunduvalt suuremat efektiivsust, eriti avatud ülikooli õppuritele.

Alates oktoobrist hakati esmakordselt korraldama iganädalasi raamatukoguõppusi nii üksikisikutele kui ka gruppidele.

Aasta jooksul tutvustati elektroonilise informatsiooni otsivõimalusi avaliku halduse ja pedagoogika osakonna üliõpilastele, pedagoogika osakonna magistrantidele, Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste kadettidele, avatud ülikooli kasvatusteaduste eriala üliõpilastele jne. M. Meltsas luges psühholoogia osakonna üliõpilastele 1 AP andva kursuse "Teadusinformatsiooni allikad" (SOPH00.003), R. Tammeorg viis läbi raamatukoguõppuse "Majandusalase informatsiooni allikad. Kasutatud kirjanduse viitamine" õppekava "Teadustöö alused" (MJRI.02.023) raames.

Lugejad on vajanud pidevat nõustamist laenusmooduli kasutamisel: elektroonilised päringud on seotud teavikute tellimise, laenu- ja pikendamisreeglite, PIN-koodi kasutamisega jms. Lugejate tellimuste eitavate vastuste analüüs näitas, et eituste põhjuseks on tavaliselt lugejate teadmatuse eksemplaride asukoha ja staatuse kohta.

Uueks mooduseks lugejate õpetamisel võib pidada esimest, 5. dets. toimunud e-päeva, kui kataloogisaali suurel ekraanil tutvustati teavikute elektroonilist tellimist ja pikendamist.

XII. Teadustöö

2001. a. tegeldi raamatukogus teadustööga 5 teemal.

1) Tartu Ülikooli Raamatukogu ja kogude ajalugu 19.–20. sajandil.

Koguti täiendavaid materjale koostatava raamatukogu ajaloo tarbeks Eesti Ajalooarhiivis ja raamatukogu oma arhiivis (M. Ermel, H. Tankler). Valmis käsikiri aastate 1802–1944 kohta. Monograafiline ülevaade peab ilmuma raamatukogu juubeliks 2002. aasta sügisel. Ruth Michelsonilt ilmus TÜR-i 2000. a. aastaraamatus mahukas, 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse raamatukogu ajalugu käsitlev artikkel "Raamatukoguhoidja Wolfgang Schlüter ehk raamatukogust sada aastat tagasi". L. Dubjeva vaatles kahes ettekandes ja ühes artiklis raamatukogu teavikute ajaloolist liigitussüsteemi ja selle ülekandmist kaasaegsesse integreeritud raamatukogusüsteemi.

Raamatukogu kogude ajaloost ja koostisest ilmus raamatukogutöötajatelt 1 (2000. a. 13) artikkel, avaldamiseks esitati 1 ja peeti 1 ettekanne järgmise temaatikaga: eestikeelne teaduskirjandus (E. Hansson), vanem usuteaduslik kirjandus (S. Härm), orientaalkäsikirjad (M. Rand, avaldamiseks kogumikus "Keiserlik Tartu Ülikool ja Orient"), korraldatud arhiivifondide ülevaated (J. Lotmani ja Z. Mintsi kirjavahetus, K. Schlossmann, J. Uluots) aastaraamatus (A. Bernotas, T. Šahhovskaja).

2) Tartu Ülikooli ajalugu 19. sajandil ja 20. sajandi I poolel (täitja H. Tankler).

H. Tankler töötas sihtfinantseeritava teadusteema "Mõtlemise ajaloolisus ja ratsionaalsus filosoofias ja teadusloos (*science studies*)" raames. Põhitähelepanu all olid Tartu ülikooli ja Saksamaa ülikoolide sidemed (valmis kakskeelse illustreeritud publikatsiooni "Meditsiin Tartu ja Berliini ülikoolis : ajaloolised sidemed" käsikiri, samuti ettekanne Tartu ülikooli kasvandikest, kes tegutsesid õppejõududena Saksamaal). Koos ülikooli meditsiini-ajaloo uurijatega (T. Hinrikus, A. Raal, A. Panov) tutvustati Baltimaade teadusajaloo konverentsil farmaatsia kuldset ajastut Tartu ülikoolis ja esimest oftalmoloogiaprofessorit

Georg von Oettingeni. "Current Contentsi" tsiteeritavas väljaandes "Boston Studies in the Philosophy of Science" ilmus artikkel "A University Between Two Cultures".

3) **Eesti-, Liivi- ja Kuramaa haritlaskonna kujunemine ja akadeemilised sidemed 17.–18. sajandil** (täitja A. Tering).

A. Tering jätkas sihtfinantseeritava teadusteema "Mõtlemise ajaloolisus ja ratsionaalsus filosoofias ja teadusloos (*science studies*)" raames teatmeteose "Eesti-, Liivi- ja Kuramaalt pärit üliõpilaste matrikel 1561–1800" koostamist. Esimese köitena kavandatud prosopograafiliste (isikukirjeldused) artiklite kõrvale valmis aruandeaastal uurijaile väga vajalik kronoloogiline matrikel esimesse ülikooli immatrikuleerimise järjestuses. Kõiki artikleid täiendati viimastel uurimisreisidel kogutud materjali baasil, mida jätkatakse.

A. Tering publitseeris kaks artiklit kodu- ja välismaistes väljaannetes — Königsbergi ülikooli sidemetest Eesti-, Liivi- ja Kuramaaga 17. sajandil ning Baltimaadest pärit üliõpilaste rahalistest väljaminekutest Saksamaal 18. sajandi teisel poolel. Eesti Ajalooarhiivi toimetistele esitas ta avaldamiseks artikli "Vaatenurki Eesti- ja Liivimaa haritlaskonna kujunemisest 17. sajandil".

4) **Paleotüübid Tartu Ülikooli Raamatukogus** (täitja N. Vorobjova).

N. Vorobjoval valmis kataloogi käsikiri, milles on 588 saksa-, ladina-, kreeka-, itaalia- või muukeelse teose kirjet koos annotatsiooniga köite ja trükise provenientsi kohta. On koostatud 6 registrit: isikuregister (u. 780 nime), kirjastajad ja trükkalid (6 lk.), ilmumiskohad, kronoloogiline register, endised omanikud (6 lk.), anonüümsed ja autori nimeta (tiitellehel ja kolofonis) trükised. N. Vorobjova kirjutas eessõna esialgse variandi (kollektiooni eellugu ja iseloomustus) ja kataloogi koostamise põhimõtteid selgitava saatesõna. N. Vorobjova on koondamise tõttu töölt lahkunud, kataloogi asus toimetama M. Murdvee.

5) **Eestikeelsed ladina keele õppematerjalid 20. sajandi I poolel** (täitja M. Murdvee).

Uus teadustöö teema. M. Murdvee alustas vastavate Eestis käibel olnud õpikute, grammatikate ning tekstitõlgete kartoteegi koostamist ja TÜR-i leidumuse väljaselgitamist, et saada ja esitada andmeid järelkomplekteerimisele. Õppematerjalide sisulise läbitöötamise järel on kavandatud süntaksikäsitlusi võrdleva artikli koostamine.

Raamatukogu korraldusel toimus traditsiooniline Friedrich Puksoo päev, seekord teemal "Raamatukogud eesti raamatu hoidjana" ning koostöös vene kirjanduse õppetooliga Lotmani seminar. Nendel peeti kokku 24 ettekannet, kusjuures TÜ raamatukogu töötajad esinesid 4 ettekandega.

Raamatukogu töötajad esinesid 15 korda ettekannetega teiste asutuste ja organisatsioonide korraldatud konverentsidel ja seminaridel Eestis ja 2 ettekandega välismaal, rahvusvahelisel restaureerimisalasel konverentsil Moskvas ja Jurmalas Balti riikide muusikaraamatukoguhoidjate suveseminaril.

Teadustöö kohta vt. ka XIII ja lisad XX–XXII, XXIV–XXVI.

XIII. Kirjastustegevus

Võrreldes eelmise aastaga oli kirjastustegevus tagasihoidlik. Ilmusid ainult aastaraamat, NATO seminari ettekanded, kvaasitrükisena Puksoo päeva ettekannete teesid ja 15 nimetust mitmesuguseid reklaamväljaandeid. Eesti Kirjandusmuuseumi korraldusel ja finantsidega ilmus trükist "Eesti mõistatuste" akadeemilise väljaande esimene köide, mille koostamisel raamatukogu (R. Saukase poole tööjõuga) aastatel 1990–1999 osales.

Kirjastustegevuse kohta vt. ka lisa XX.

XIV. Koostöö Eesti raamatukogudega

ELNET Konsortsiumi raamatukogude vaheline ühistegevus on tihenened. Lisaks komplekteerimise koordineerimisele on oluliseks muutunud koostöö kataloogimise ja bibliografeerimise alal (vt. ka VI, VII). Ettekannetega osaletakse teiste raamatukogude korraldatud konverentsidel ja seminaridel, artiklikogumike koostamisel, vastastikku on käidud kogemusi vahetamas ja üksteise tööga tutvumas. Edasi konkreetsemalt.

Elektroonilise info ühisostmist Eesti piires koordineeris M. Meltsas — läbirääkimised kirjastustega ühishankeks, Elsevieri e-ajakirjade ühishanke ettevalmistamine, eIFL projekti koordineerimine Eestis, eIFL jätkuprojekti ettevalmistamine.

Trükiste vahetus ei ole enam nii oluline komplekteerimisallikas kui varasematel aastatel. Kodumaiseid aktiivseid vahetuspunkte on raamatukogul jäänud kunagisest 30-st järele vaid 4. Eesti piires toimub aktiivne vahetus vaid TTÜ raamatukogu, TPÜ sotsiaaltöö osakonna ja raamatukogu ning Eesti Rahvusraamatukoguga. Eesti-sisesele vahetusele kulub aastas u. 24 000 kr.

Suureks abiks järekomplekteerimisel olid tasuta saadud trükised Tartu Linna Keskraamatukogult (välis- ja kodueesti ajalehed), Eesti Akadeemiliselt Raamatukogult ja Hoiu-raamatukogult.

Sundeksemplaride nõutamiseks trükikodadelt vahetatakse Rahvusraamatukoguga pidevalt infot.

Eesti trükise retrokataloogimine toimub täielikult raamatukogude koostöös — rahvusbibliograafia tasemel kirjed koostatakse RR-is, teistes raamatukogudes lisatakse eksemplarikirjed (täpsemalt vt. VI, Retrokataloogimise projektid, valdkonnad).

Liigitajad-märksõnastajad on täiendanud oma tesauruse kõrval ka *Eesti üldist märksõnastikku*, parandanud seal vigu ja ebatäpsusi.

Pärast Tartu linnaraamatukogu ühinemist ESTER-iga õpetati sealseid töötajaid liigitama-märksõnastama, juhendati kataloogimisel (ka auvised).

RVL-i teel on lugejatele kirjandust saadud Rahvusraamatukogult, Eesti Akadeemiliselt Raamatukogult, Eesti Meditsiiniraamatukogult.

Aktiivne ja tulemuslik oli koostöö Eesti Muusikakogude Ühenduse raames — EMKÜ juubelikonverents Tallinnas 17.11. ja sellega kaasnenud näitus, A. Didrik koostas jätkuvalt ühenduse kodulehekülge.

M. Ermel töötas Eesti raamatukogude ühisväljaande "Raamatukogud ja raamatukogundus taasiseseisvunud Eestis" toimetuskolleegiumis, kirjutades raamatule peatüki teadusraamatukogudest (ilm. 2002).

Raamatukogu bibliograafia- ja infotööga tutvusid TPÜR info- ja bibliograafiaosakonna juhataja Kristi Kulu ja RR-i humanitaarteaduste lugemisaali töötajad Tiina Ritson ja Krõõt Liivak, kes tundsid suurt huvi ajaloo bibliograafia ja URBIS-e andmebaasi vastu.

Raamatukogus olid praktikal viis Viljandi Kultuurikolledži eksterni / tudengit ja arvuti- tehnik Tartu Tööstuskoolist, kes tutvusid raamatukoguga ja tegid praktilisi töid, üks praktikant osales ladina- ja saksa keelsete magistri- ja doktoridissertatsioonide kataloogimisel.

Ühiste probleemide lahendamiseks on Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu (ERÜ), ELNET Konsortsiumi, Kultuuriministeeriumi jne. juurde moodustatud asutustevahelised toimkonnad, milles osalevad ka TÕ Raamatukogu töötajad:

- 1) ERÜ kogude toimkond — K. Pai, K. Uri, K. Viirsalu.
- 2) ERÜ ja ELNET Konsortsiumi vanaraamatu toimkond — M. Rand, K. Kaugver (kuni 01.05.), Ü. Mölder, K. Tammur, V. Hiir.
- 3) ERÜ bibliograafiatoimkond — M. Kümnik, A. Laumets.
- 4) ERÜ terminoloogiatoimkond — M. Onga.
- 5) ERÜ liigitamise ja märksõnastamise toimkond — H. Laanes, T. Tarkpea.
- 6) ERÜ koolituse toimkond, Kultuuriministeeriumi raamatukoguhoidjate koolitusnõukogu — M. Ermel.
- 7) ELNET Konsortsiumi kirjeldamise/MARC-kataloogimise tööühm — E. Loorits, K. Moont.
- 8) ELNET Konsortsiumi normikirjete tööühm — E. Loorits, K. Moont.
- 9) ELNET Konsortsiumi liigitamise ja märksõnastamise tööühm — H. Laanes, T. Tarkpea.
- 10) ELNET Konsortsiumi perioodika tööühm — K. Moont (juh.), U. Otsus, A. Rämmer, R. Somson.
Tööühm pidas ühe koosoleku, enamasti käsitleti probleeme meili teel. Arutati kaht olulist juhendit, mis reguleerivad jadaväljaandele uue kirje tegemist või mittetegemist sõltuvalt tema pealkirjamuutuse iseloomust, ühtluspealkirjade kasutamist ning moodustamist. Tallinna ja Tartu raamatukogude vahel saavutati ühtluspealkirjade moodustamise osas kokkulepe. Mõlemad juhendid valmistasid ette K. Moont ja A. Rämmer.
- 11) ELNET Konsortsiumi laenutuse tööühm — Ü. Treikelder (juh.).
- 12) ELNET Konsortsiumi elektrooniliste teavikute ühiskomplekteerimise töögrupp — M. Meltsas (juh.).
- 13) Raamatukogunduse standardimise töögrupp RR-i juures — E. Loorits.
- 14) Kultuuriministeeriumi juures tegutsev raamatukogude, muuseumide ning arhiivide kultuuriväärtuste säilitamise nõukogu — K. Jalas, E. Sarap, R. Sonn.

Raamatukogu töötajad osalevad lisaks eelnevale mitme nõukogu, toimkonna jne. töös. H. Tankler osaleb "Eesti teaduse biograafilise leksikoni" toimetuskolleegiumi, TÕ ajaloo komisjoni ja Ajaloo Muuseumi nõukogu töös, oli XX balti teadusajaloo konverentsi "Historiae Scientiarum Baltica" programmi toimkonna liige. T. Liivamägi on Eesti Rahvusraamatukogu nõukogu ja teadusnõukogu, Eesti Teadusraamatukogude Direktorite Nõukogu, Kirjandusmuuseumi teadusnõukogu, Eesti Instituudi liige. U. Tõnnov (kuni 22.06.) ja M. Ermel (alates 22.06.) olid ajakirja "Raamatukogu" kolleegiumi liikmed. K. Jentson on Eesti Hoiuraamatukogu nõukogu liige. ERÜ juhatusse kuulus K. Kaugver, L. Dubjeva.

M. Kännik on TÜ Vilistlaskogu Tartu Koondise liige. TÜ kultuurivarade ja -pärandi komisjoni restaureerimise alakomisjoni juhhib E. Sarap.

Koostöö kohta vt. ka lisa XXXI–XXXII.

XV. Rahvusvaheline koostöö

Kirjandust vahetati aruandeaastal 320 välismaa teadusraamatukogu jm. asutusega (täpsemalt vt. ka V, välismaine trükis).

Raamatukogu koostöösidemed rariteetide uurimisel, läbitöötamisel, koopiade vahetamise küsimustes on toiminud mitmete raamatukogude ja muuseumidega Lätis (rahvus- ja akadeemiline raamatukogu), Rootsis, Saksamaal, Šveitsis ja USA-s. Eriti soodsalt on need laienenud üksikuurijatega Saksamaalt. Selle otsese tulemusena saadi katalooge täpsustavaid uurimisandmeid ja muud vajalikku infot, aruandeaastal erakordselt palju ka väärtuslikke teadusväljaandeid (ca 40 nimetust).

Rahvusvahelisel sümposionil “Torm ja tung Liivimaal. Mässu mudelid”, mis toimus meie raamatukogus, tekkis mitu uut kontakti Saksamaa teadlastega. Eriti tänuväärseks on kujunenud koostöö Bielefeldi ülikooli kirjanduslooprofessori Dirk Sangmeisteriga ja Berliini Islami Kunsti Muuseumi direktori Claus-Peter Haasega. Esimene saatis väärtuslikke väljaandeid ja aitas korraldada, et saksa antikvariaatides ei pääseks müügile meie kogude 4 autograafi, mille puudumine avastati 1990. aastate algul. Dr. Haase on andnud vajalikke konsultatsioone orientaalkäsikirjade osas ja lootust nende teadusliku kataloogi koostamiseks. TÜ itaalia keele külalislektori Pietro Lauretta innukast uurimistööst itaaliakeelsete autograafidega peaks raamatukogu saama oma kataloogide jaoks teaduslikult täpse andmestiku, mis senini selles osas puudus.

Heaks rahvusvahelise koostöö märgiks on ka väga positiivne vastukaja E.-L. Jaansoniga monograafiale-bibliograafiale “Tartu ülikooli trükikoda 1632–1710” (Tartu, 2000).

Eestis ilmunud trükisõna tutvustas K. Taal (ja meie koosseisust lahkunud L. Teedema), kes koostas väljaandele “Berichte und Forschungen : Jahrbuch des Bundesinstituts für ostdeutsche Kultur und Geschichte” (München) 19 kirjet ja annotatsiooni Eestis ilmunud *humaniora*-alastele raamatutele, tellijaks M. Garleff Saksamaalt.

Karjala Rahvusraamatukogust sooviti alustada koostööd meie raamatukoguga. Esmalt koostati neile nimestik ajakirjanduses avaldatud artiklitest Karjala kohta. Konkreetsema lepeni asi paraku ei jõudnud.

E-posti teel rajati head suhted Tomski ülikooli teadusraamatukoguga, kus on rakedamisel INNOPAC-iga sarnane infosüsteem. Kogu aasta vältas üsna elav elektrooniline kirjavahetus, mille käigus konsulteeriti ja jagati kogemusi seoses laenusmooduli rakedamise jm. teeninduse probleemidega.

Külalisnäituste korraldamiseks raamatukogus toimib edukalt pikaajaline koostöösuheline mitme riigi saatkonnaga, seekord vahendas Iisraeli saatkond näituse “Muinasheebrea kirjandus. Heebrea käsikirjad ja kombetalitusesemed”. Ungari Instituudi kaudu jõudis meile fotonäitus Ungari mustlastest “Teine maailm”, Poolast fotonäitus “SOLIDAARSUS 1980 — 18. päeva, mis vapustasid maailma”. Soome Instituudi töötaja J. Lipasti koostas näituse soome keele õpikutest. (Vt. ka lisa XIX.)

RVL-i olulisemad partnerraamatukogud on ülikooliraamatukogud Rootsis (Stockholm, Linköping, Umeå, Lund, Uppsala), Soomes (Helsinki, Turu, Jyväskylä, Joensuu, Kuopio), Taanis (Odense), Saksamaal (Berliin) ja Norras (Oslo).

TÜ-s toimuva traditsioonilise Saksa-Eesti akadeemilise nädala *Academica V* külaliskõrgekoolid raamatukogus olid Hertsog Augusti Raamatukogu Wolfenbüttelis vanaraamatu osakonna juhataja dr. Thomas Stäcker (“Vanaraamat Internetis — esitlus ja kirjeldamine”, “Raamatukoguteadur — ühenduslülid raamatukogu ja teaduse vahel”) ja Merseburgi Rakenduskõrgkooli Raamatukogu direktor prof. Klaus Krug (“Multimeediumid kõrgkooliraamatukogus”, “Kõrgkooliraamatukogude eelarvemudelid”).

19. veebr. kuni 16. märtsini oli raamatukogus praktilal Leipzigi Tehnika, Majanduse ja Kultuuri Kõrgkooli raamatukogu- ja infoteaduse üliõpilane Peter Ulrich, kelle eesmärgiks oli tutvuda komplekteerimise, kataloogimise, lugejateeninduse ja hoidlatööga meie raamatukogus.

Raamatukogu töötajad esinesid 4 rahvusvahelisel konverentsil/seminaril (Tartu, Tallinn, Jurmala, Moskva) kokku 9 ettekandega, välismaistes väljaannetes ilmusid H. Tankleri ja A. Teringu artiklid ja K. Taali annotatsioonid Eestis ilmunud *humaniora*-kirjanduse kohta.

OSI (*Open Society Institute*) projekti eIFL (*Electronic Information for Libraries*) liige oli T. Liivamägi ja M. Meltsas tegutses samas Eesti-poolse koordinaatorina. T. Liivamägi oli ICOLC (*International Coalition of Library Consortia*) 2001 Euroopa aastakonverentsi korralduskomitee liige.

Raamatukogu osales rahvusvahelises kootööprojekti “URBIS. Rahvusvaheline andmebaas, soome-ugri keeleteadus 1988–2001→ (Vene aladel ilmunu). ARTAL. Soome-ugri rahvaste kooliõpikud ja ajaleheartikleid 1996–2001→” (koos Soome Kodumaiste Keelte Uurimiskeskuse, Ungari TA Keeleteaduse Instituudiga (lähemalt vt. VII, 4).

Raamatukogu on järgmiste rahvusvaheliste organisatsioonide liige:

- Läänemere maade raamatukogude ühendus *Bibliotheca Baltica*,
- Euroopa Meditsiiniraamatukogude Assotsiatsioon (EAHIL),
- Rahvusvaheline Muusikaraamatukogude Assotsiatsioon (IAML),
- Euroopa Informatsiooni Assotsiatsioon (EIA) ja selle Balti- ja Põhjamaade haru.

XVI. Raamatukogu nõukogud, toimekonnad, kolleegiumid, ajutised töögrupid

1) Raamatukogu nõukogu

Raamatukogu nõukogu kinnitas rektor oma korraldusega nr. 186 RE 24.09.2001 koosseisus: füüsika-keemiateaduskonna dekaan prof. Jaak Järv (esimees), avatud ülikooli direktor Aune Valk (sekretär), administratsioonidirektor Margus Ots, ajaloo muuseumi teadusdirektor Ken Kalling, üliõpilasesinduse liige Urve Nõgu, raamatukogu direktor Toomas Liivamägi, funktsionaalse morfoloogia õppetooli professor Teet Seene ja Kirjandusmuuseumi direktor Krista Aru.

2) Raamatukogu arenduskogu

Arenduskogu moodustati direktori korraldusega nr. 12, 06.11.2000 raamatukogunduslike ja raamatukogu tegevust puudutavate küsimuste arutamiseks ja lahendamiseks.

Koosseis: H. Epner, M. Ermel, M.-N. Ilus, K. Jalas, K. K. Kask, T. Kuusik, T. Liivamägi, E. Loorits, K. Miiil, M. Pulver (kuni 30.04.), M. Rand, I. Smuškina, K. Uri.

Toimus 10 koosolekut (25.01., 22.03., 29.03., 17.05., 24.05., 20.06., 28.11., 19.12., 20.12., 27.12.), kus arutati läbi ja võeti vastu järgmised dokumendid:

- Tartu Ülikooli Raamatukogu teenindusstrateegia aastani 2003 (25.01.),
- Tartu Ülikooli Raamatukogule annetatud teavikute vastuvõtmise kord (24.05.),
- Tartu Ülikooli Raamatukogu kogude säilitusstrateegia aastani 2004 (24.05.),
- Komplekteeritava ja säilitatava Eesti teaviku eksemplaarsus TÜ Raamatukogus (29.04.),
- üld- ja arendusosakonna kirjeldus (28.11.),
- majandus- ja peainseneriteenistuse kirjeldus (20.12.),
- ennistuskuse, köitekoja, säilitus- ja hooldusteenistuse kirjeldus (27.12.).

3) Kogude arenduse toimikond

Toimikonna tegevusvaldkonnad on: komplekteerimispõhimõtete läbivaatamine; komplekteerimisvaldkondade ja tasandite väljatöötamine; kogude tasakaalustatud arengu tagamine; komplekteerimissummade jaotamine; erialakogude komplekteerimisprobleemide lahendamine; kogude arendusega seotud jooksvate probleemide lahendamine.

Koosseis: A. Kartul, M. Liivamägi, M. Meltsas, K. Pai, K. Uri (esimees).

Toimus 5 koosolekut (11.01., 12.02., 15.05., 27.09., 17.10.).

Arutati

- varukogusse suunatavate teavikute eksemplaarsust,
  - komplekteerimiseelarvega seonduvat, raamatuostusummade jaotust ja kasutamist,
  - toimikonna koosseisu seoses referentide süsteemi rakendamisega,
  - juhendit "Tartu Ülikooli Raamatukogule annetatud teavikute vastuvõtmise kord",
  - *Estica* trükiste töötlemist,
  - nn. asendusraamatutega seonduvat,
- Otsustati
- suunata juhend "Komplekteeritava ja säilitatava Eesti teaviku eksemplaarsus TÜ Raamatukogus" kinnitamiseks arenduskogusse,
  - põhimõtted, mille alusel tehakse kindlaks asendusraamatuks pakutu vajalikkus raamatukogule.

4) Hoiutoimikond

Toimikonna tegevusvaldkonnad on: säilituspõhimõtete väljatöötamine ja nende rakendamine, kogude hooldus ja varade säilitusküsimused, säilitustarvikute vajaduste kooskõlastamine, restaureerimise ja köitmisega seotud probleemid, säilitamisele eraldatavate summade jaotamine.

Koosseis: M. Ilus, K. Jalas (esimees), K. Jentson, M. Rand, E. Sarap, V. Selge, P. Zettur.

Toimus 4 koosolekut (13.02., 21.05., 12.06., 10.10.), otsustati

- saata säilitusstrateegia kinnitamiseks arenduskogule,
- moodustada Baeri memoriaalkogu,
- vastu võtta vanatrükiste, käsikirjade ja erikogudes säilitatavate materjalide kopeerimise eeskiri,
- hakata 15. okt-st kiletama õppekogu ja lugemissaalide teavikuid.

Külastati Riigiarhiivi Vahearhiivi ja Tartu Linnamuuseumi, tutvumaks uute, kaasaegsete hoidlate, kliimaseadmete ja ekspositsiooniga.

5) Kataloogitoimkond

Kataloogitoimkond moodustati direktori käskkirjaga nr. 2, 4. jaan. 2001 1) kirje-probleemide lahendamiseks (otsuste vastuvõtmine, vajadusel konsulteerimine teiste ELNET Konsortsiumi raamatukogudega, kataloogijatele vajalike abimaterjalide valmistamine või muretsemine), 2) kataloogimise töökorralduslike probleemide lahendamiseks, 3) kaart- ja sedelkataloogidega seotud probleemide lahendamiseks. Kataloogitoimkond moodustati varem tegutsenud kirje töögrupi laiendamisega. Toimkonna juures tegutses veel ajutine töögrupp kaart- ja sedelkataloogide säilitamise põhiseisukohtade väljatöötamiseks.

Koosseis: A. Espenberg, K. Kaugver (kuni 27.04.), L. Külv, P. Ladva, A. Laumets, E. Loorits (töö koordinaator), K. Moont, U. Otsus, K. Pai, A. Rämmer, R. Somson, S. Tänavots, K. Uri. Vastavalt vajadusele kaasati toimkonna töösse raamatukogu erinevate osakondade töötajaid.

Toimkond pidas 6 koosolekut (7.03., 16.03., 13.6., 21.09., 15.11., 29.11.).

Arutati

- Elektronkataloogi korrastamist,
- kirjereegleid,
- retrokataloogimist (eraldi struktuuriüksuse olemasolu vajalikkus raamatukogus, rahvusperiodika, andmebaas *Serial*),
- kataloogitöö strateegia koostamist,
- kaart- ja sedelkataloogide korraldamise küsimusi,
- Sille Plaksi koostatud elektroonilist abimaterjali raamatute bibliokirjete koostamiseks,
- *Estica* töötlemisega seonduvaid probleeme.

Otsustati:

- Kutsuda kokku vabariiklik töögrupp *Estonica* määratlemise ja probleemistikuga tegelemiseks.
- Taotleda ELNET Konsortsiumilt raha rahvusbibliograafia tasemel kirjete koostamiseks TÜR-is ja välisperiodika konverteerimise projekti käivitamist.
- Arenduskogule esitamiseks ette valmistada kataloogitöö strateegia.
- Teha direktioonile ettepanek määrata *Estica* probleemidega tegelev töötaja.
- Alates 15.09. lõpetada *Estica* sõnastikkataloogi ja võõrkeelse kirjanduse sedelkataloogi täiendamine.
- Tellida juurde trükiste asukohakoode elektronkataloogis, et lugeja saaks OPAC-ist täpsemat infot iga teaviku laenureegli kohta.
- Paigaldada sedelkataloogide ruumi terminal kataloogiotsinguks.

6) Kaart- ja sedelkataloogide säilitamise põhiseisukohtade väljatöötamise töögrupp

Moodustatud direktori korraldusega nr. 1, 4. jaan. 2001.

Koosseis: L. Dubjeva (esimees), M. Ermel, K. Kaugver (kuni 01.05.), H. Laanes, E. Loorits, K. Moont, U. Otsus.

Peeti 4 koosolekut (18.01., 8.02., 23.04., 13.06., viimane koos kataloogitoimkonnaga).

Töögrupi ülesandeks oli kujundada seisukohad tööks kaartkataloogidega uuele info-süsteemile (elektronkataloog) üleminekul ja hilisemal arhiveerimisel. Uuele süsteemile üle-

minekul jäi töö kaartkataloogidega eikellegimaaks, raamatukogus on aga ligi 200 erinevat kataloogi / kartoteeki.

Töögrupp jõudis seisukohale, et

- kaart- ja sedelkataloogidega peab töötama edasi, et info kogude kohta oleks adekvaatne ja lugejateeninduse kvaliteet ei kannataks,
- oleks vaja moodustada kataloogide teenistus, kelle ülesandeks oleks kataloogipasside ja kataloogisüsteemi juhi koostamine, kustutatud teavikute kaartide eemaldamine kataloogidest, kataloogide jooksev hooldamine ja redigeerimine.

Töögrupis oli arutlusel ka kaart- ja sedelkataloogide konverteerimine elektronkataloogi, raamatukogus arvele võtmata ja kataloogimata kirjanduse käitlemine.

Kataloogide teenistuse moodustamist või / ja kataloogitöö korraldamise koordinaatori tööle rakendamist arutati korduvalt administratsiooniga, kuid mõlemad kavad jäid aruandeaastal realiseerimata. Raamatukogu kaartkataloogidest üleminekul integreeritud raamatukogusüsteemile oli L. Dubjeva ettekandes juttu ka Põhja- ja Baltimaade raamatukoguhoidjate III nõupidamisel Tallinnas.

7) Teenindustoimkond

Koosseis: K. Armolik, O. Einasto, M. Ernits, M.-N. Ilus (esimees), M. Konson, K. Kukk (kuni 5.06.), L. Külv, A. Laumets, M. Luštšik, S. Madisson, K. Miil, M. Poljakov, S. Pärsimägi (kuni maini), P. Zettur, M. Veromann (alates maist).

Toimus 8 koosolekut (30.01., 12.02., 21.02., 28.03., 5.04., 22.05., 28.06., 22.08.).

Arutati

- siltide ja viitade paigutust ja sisu raamatukogu teenindustsoonis,
- referentide ülesandeid avakogude kujundamisel,
- teavikute kasutamise juhendi uut redaktsiooni, teenindaja ametikäitumise juhendit, erialakogudesse kirjanduse deponeerimise korda, elektronkataloogi kasutamise juhendit,
- teaduskirjanduse lugemissaalide renoveerimist, teeninduspunktide paigutust,
- ainepakettide kasutusele võtmist,
- päringute statistilise arvestuse üldiste põhimõtete väljatöötamist,
- O. Einasto koostatud eituste analüüsi (parem lugejakoolitus tagaks eituste arvu vähenemise).

8) Infotehnoloogia toimkond

Koosseis: H. Epner, K. K. Kask, T. Kuusik, E. Kümnik, T. Liivamägi, M. Meltsas, A. Metsoja, E. Taevere, Ü. Treikelder.

Toimkond töötas e-posti vahendusel.

Käsitletud teemad: lugejaarvestus peatrepil, elektroonilise teaviku kasutamisest, tarkvara, elektrooniline raamatukogu, elektrooniline publitseerimine, kodulehekülj ehk veebi-põhine raamatukogu.

Tulemused: kehtestati elektroonilise teaviku kasutamiseeskiri, töötati välja elektroonilise publitseerimise alused (publitseerimine käib) ja ettepanekud kodulehe muutmiseks.

9) **Kirjastuskolleegium**

Koosseis: M. Ermel, S. Issakov, M. Kümnik, T. Liivamägi, P. Olesk, M. Rand, R. Saukas, U. Tõnnov.

Kolleegiumi liikmed tutvusid *Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 1999* käsikirjaga, tegid parandusettepanekuid ja väljaanne otsustati suunata trükki.

10) **Raamatukogu 200. aastapäeva tähistamise korraldustoimkonnad**

Mais moodustati aastapäeva **peakomitee** koosseisus M. Ermel, T. Kuusik, T. Liivamägi, M. Rand, H. Tankler. Töötati välja juubeliaasta tähistamise üldkava ja eelarve. Edasiseks tööks moodustati viis toimkonda: konverentsi toimkond — esimees T. Liivamägi, publikatsioonide toimkond — esimees M. Ermel, ürituste toimkond — esimees I. Smuškina, näituste toimkond — esimees T. Matsulevitš, finants- ja logistikatoimkond — esimees T. Kuusik.

Konverentsi toimkond (M. Ermel, M.-N. Ilus, T. Liivamägi, M. Meltsas, K. Miil, M. Rand, H. Tankler) määras rahvusvahelise juubelikonverentsi temaatika ja toimumise aja (13.–14.10.2002) jne.

Publikatsioonide toimkonnas (M. Ermel, M. Kümnik, M. Rand, R. Saukas, H. Tankler) olid arutluse all ja kavandamisel:

- “Tartu Ülikooli Raamatukogu ajalugu”,
- andmebaas töötajate trükis avaldatud tööde ja raamatukogu väljaannete kohta,
- “Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001”,
- “Raamatukogu täna” (populaarne ülevaate-teos eesti, inglise ja saksa keeles),
- raamatukogu ajalugu ja varasid tutvustavad pisi-trükised, nn. *Rara bibliothecae*,
- juubelikonverentsi ettekannete kogumik,
- ajakirja “Raamatukogu” erinumber,
- elektrooniline väljaanne “Tartu ülikooli trükikoda 1632–1710”.

Ürituste toimkond (M. Ermel, M.-N. Ilus, S. Madisson, K. Miil, K. Pai, I. Smuškina) kavandas järgmised ettevõtmised:

- osalemine teadmiste messil INTELLEKTIKA, juubelikeskse info-otsingu võistluse “Informiin” korraldamine,
- raamatulaat,
- raamatukoguteemaliste essee-de konkurss.

Näituste toimkond kavandas kolm juubeliaasta suurnäitust:

- Lääne-Euroopa vanagraafika Tartu Ülikooli Raamatukogus (raamatumuuseum, veebr. – juuni),
- Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 (mai-oktoober),
- *Rara bibliothecae* (raamatumuuseum, oktoobrist).

Finants- ja logistikatoimkond koostas juubeliaasta meenete nimistu, kogus ja töötas läbi toimkondade kavandatavad eelarved. 8. juunil pöörduti rektori poole saamaks TÜ juubeliks ettenähtud reservfondist toetust graafikakalendri trükikuludeks ja virtuaal-ekspositsiooni võimaldavate tehniliste vahendite soetamiseks, millele vastati eitavalt.

11) W. Struve 1 hoone renoveerimise projekti lähteülesande koostamise töögrupp

Töögrupp töötas koosseisus H. Epner, M.-N. Ilus, K. K. Kask, T. Liivamägi, K. Pai, L. Puusepp, M. Rand, I. Smuškina.

Renoveerimise projekt peab tagama tervikliku ehitustehnilise lahenduse Struve 1 hoones, et toetada raamatukogu funktsioneerimist kaasaegsel tasemel: lugejate vajadused, uued suundumused ülikooli tegevuses, erinevate sihtgruppide ligipääs informatsioonile, erinevate infokandjate säilimise ja kasutatavuse tagamine, erinevate kasutajate vajadusi arvestavate kasutajatsoonide loomine, võimalused õppetöök ja ürituste korraldamiseks, individuaalseks ja grupitöök. Renoveerimine hõlmaks kõiki hoones käigus olevaid süsteeme: ventilatsioon, torustik, keskküte, elektrivarustus, tuletõrjesüsteem, gaaskustutus-süsteem, valvesignalisatsioon, arvutivõrk, pneumopost jne.

Lähteülesandes kavandati järgmised põhimõttelised muudatused:

- õppejõudude saali kujundamine teatmekirjanduse lugemissaali ja ruumide 263–266 baasil,
- 3. korruse teeninduspunkti (laenus, konsultatsioonid jne.) rajamine perioodikasaali endise teeninduspunkti kohal,
- hoidlaruumide laiendamine KHO erinevaid hoiutingimusi nõudvatele materjalidele,
- 3 grupitööruumi praeguse kohviku pinnal,
- kiirtoitlustuskoha avamine kohviku praeguse köögiploki pinnal esimesel korrusel,
- kolm uut lifti inimeste ja kauba veoks.

Renoveerimist kavandatakse ka ruumides, mille põhifunktsioonid jäävad samaks — konverentsikeskus, hoidlad, kataloogisaal, raamatumuuseum, ennistuskeskus.

XVII. Töötajate enesetäiendamine

Magistritööd kaitsesid K. Pai ja V. Seiler (vt. lisa XXX).

Magistrantuuris õpivad A. Metsoja TÜ matemaatika-informaatikateaduskonnas rakendusstatistikat, M.-N. Ilus TPÜ-s infoteadusi, töö teemaks “Ülikooliraamatukogu teenuste kontseptuaalne mudel”, M. Fedin TÜ filosoofiateaduskonnas kirjalikku tõlget, Tiina Kuusik TÜ-s ärijuhtimist; M. Poljakov lõpetas TPÜ magistrantuuri põhikursuse, töö “Meeskonnatöö sisemise suhtekorralduse eeldusena raamatukogus” on viimistlusjärgus.

Viljandi Kultuurikolledžis õpivad raamatukogundust L. Espenberg, L. Jürimaa, M. Kronberg, S. Plaksi, S. Pärsimägi, U. Taela, A. Tomingas. Teistes kõrgkoolides õpivad põhiõppes: Sille Vadi TÜ-s eesti ja soome-ugri keeleteadust, M. Fedin Tartu Teoloogia Akadeemias pastoraalnõustamist.

Raamatukogus korraldati põhiliselt mitmeid arvutiõpetuse kursusi (*StarOffice*, *Exel*, *Word*), kõik referendid läbisid kursuse “Asutuse esitlus veebis”, võõrkeelsete raamatute retrospektiivse konverteerimise projektis osalejatele korraldati 4 kirjeõppust tutvustamiseks vanemaid kirjereegleid. Väljaspool raamatukogu käidi õppimas inglise keelt (S. Bachmann, O. Einasto, K. Kruus, P. Rattasepp jt.), esmaabi (L. Jürimaa, P. Rattasepp, M. Tiik) jne.

Raamatukogu töötajad on kuulajatena osa võtnud paljudest teistes asutustes toimunud konverentsidest, seminaridest, ettekandepäevadest. Ka enamik väliskomandeeringuid on seotud enesetäiendamisega (vt. lisa XXVII–XXVIII).

XVIII. Suhtekorraldus

Raamatukogu suhteid avalikkusega mõjutas asjaolu, et avalikkussuhete spetsialisti ametikoht oli pool aastat, 5. juunist kuni 6. detsembrini täitmata. Ajutiselt ülesandeid täitnud T. Matsulevitš ja R. Saukas said oma niigi pingeliste tööülesannete kõrval teavitada avalikkust raamatukogus toimunud üritustest, näitustest, lahtiolekuaegadest jne., kuid mitte enam. Detsembris asus avalike suhete spetsialistina tööle M. Orav.

Raamatukogu tutvustamisel avalikkusele tuleks nimetada järgmisi tööloike ja üritusi:

- 1) Raamatukogu kodulehekülj sai lingi TÜ kodulehekülje esimesel lehel. Selleni jõuti pikaajalise seletamise ja asjaajamise tulemusena, rõhutades raamatukogu tähtsust ülikoolile.
- 2) Raamatukogu võttis traditsiooniliselt osa noortele suunatud teadmiste messist "Intellektika", mille ühes boksis tutvustati raamatukogu (eraldi ennistuskeskuse tööd). Messi raames korraldati tervet ülikooli reklaamiv infootsingu võistlus "Informiin".
- 1) 5. detsembril korraldati e-päev, mitmel "seansil" tutvustati arvuti ja multimeedia-projektori abil lugejatele uusi elektroonilisi teenuseid — teavikute elektroonilist tellimist ja pikendamist, elektrooniliste ajakirjade kasutusvõimalusi. Tagasihoidliku osavõtuga üritust reklaamiti eraldi lendlehega "*Universitas Tartuensis*'e" 30. nov. kogu tiraaži (3500 eks.) vahel.

Ülikooli ajalehes "*Universitas Tartuensis*" ilmus 13 lühilugu raamatukogu töödest ja tegemistest. Muude ajalehtede veergudele sügavam teave raamatukogust aga ei jõudnud — ainult põnevust ja kurioosumeid taga ajavat ajakirjandust ei näi paeluvat igapäevaelu elav ja lugejateenindust kaasajastav ülikooli allasutus.

Raamatukogus korraldatud näitused on üheks avalikkussuhete olulisemaks komponendiks. Mitu näitust pühendati TÜ endiste õppejõudude auväärsetele tähtpäevadele (P. Palmeos, S. Issakov, H. Peep). Fotonäitusega meenutati 20. aasta möödumist W. Struve t. 1 majja kolimisest. Raamatukogu varasid tutvustati ulatuslikumalt pisitrükiste ja sõjandusalase kirjanduse näitusel, mõlemad olid oma sisult ja esitlusel üsna erakordsed. Ka haruraamatukogudes korraldati rida temaatilisi raamatunäitusi. Kunstinäituste puhul oli tooniandvaks professionaalsete kunstnike suurem osakaal — Helene Kuma, Lea Malin, Priit Pajos, Urmas Mikk.

Konverentsikeskuses, millest saadud tulu aitab toetada raamatukogu põhitegevust, korraldati 193 üritust (2000. aastal 134), seda kasutavad konverentside, seminaride jne. läbiviimiseks eelkõige ülikooli töötajad. Konverentsikeskus on leidnud oma niši Tartus samasugust teenust pakkuvate asutuste hulgas ja kujundanud püsiklientuuri, mille kasvutendents on märgatav. Keskusesse muretseti multimeediaprojektor, mis võimaldab laiendada teenustepaketti.

Esmakordselt anti välja raamatukogu oma kalender, mis tutvustas graafikakogu haruldusi. Osa kõrgetasemelise trükise tiraažist suunati müüki Tartu ja Tallinna raamatukauplustesse, kus sellele leidis piisavalt ostjaid. Koostajad olid kavandanud kalendri kestvama kui aastaks — kalendaariumiosa lõikamisel jäänuks alles väike graafikakogu album.

Ekskursioone võeti aasta jooksul vastu suhteliselt vähe — ainult 44, 984 osavõtjale, põhiliselt abiturientidele ja kolleegidele Lõuna-Eesti väiksematest raamatukogudest.

Kodulehekülje praktilise uuendamise ja kaasajastamiseni ei jõutud, kuigi sel teemal peeti mitu arutelu.

XIX. Eurodokumentatsiooni Keskus (EDK)

2001. a. sõlmis ülikool kaks lepingut, millega rahastati EDK tegevust Euroopa Liidu alasel teavitamisel:

- 1) "Tartu Ülikooli Raamatukogu Eurodokumentatsiooni Keskuselt Eesti avalikkusele: elektrooniline EL alane infotöö aastal 2001" (LRERT01019) EV Riigikantsleiga,
- 2) "Tartumaa Euroinfokeskuse arendamine" (LRERT02199/2) Tartu Maavalitsusega.
EDK (R. Tammeorg) korraldas aasta jooksul järgmised koolitusseminarid ja üritused:
  - 1) Koolitusseminar Tartu maakonna keele- ja oskusainete õpetajatele 05.01., kus peeti kaks ettekannet: E. Keemann "Euroopa Liidu kolm tugisammast" ja R. Tammeorg "Euroopa Liidu ametlikud dokumendid ja informatsioon Internetis".
  - 2) EL mobiilse infostendi, varustatud Interneti-ühendusega arvutiga, avamine Kõrveküla Raamatukogus (27.03., ettekanne "Euroopa Liidu informatsioon Internetis" R. Tammeorult).
  - 3) 10-tunnine koolitusseminar "Euroopa Liidu süsteemne käsitlus" Tartu linna ja maakonna omavalitsuste töötajatele, riigiametnikele ja raamatukogutöötajatele (lektor Eiko Keeman, 23.03., 30.03.). Kavas loengud teemadel, nagu "Ülevaade EL otsustus-süsteemist, riigi ja kohalike omavalitsuste võimalused otsuste mõjutamiseks", "Süsteemse analüüsi vahendid: arhetüübid ja protsesside kaardistamine, stsenaariumide analüüs", "Kohalike omavalitsuste võimaluste kaardistamine ja analüüs, materjalide ülevaatamine", "EL ja Eesti erinevad mõjuvaldkonnad: eelarve, seadusandlus, ühisturg, suhtumine" jm.
  - 4) Euroopa Liidu liikmesriigi Prantsusmaa päev Tartus 29.05. koostöös Euroopa Komisjoni Delegatsiooni Infokeskuse, Prantsusmaa Suursaatkonna, Tartu Descartes'i Lütseumi, Miina Härma Gümnaasiumi ja Prantsuse Kultuuri Instituudiga. Prantsuse majanduselu tutvustaval seminaril kõneldi järgmistel teemadel: "Prantsuse-Eesti kaubandussuhted", "Prantsuse turg ja kuidas sellele läheneda", "Prantsuse-Eesti äriklubid", "Näitus *France Baltique Technologies*", "Firma Saint Gobain — näide koostööst Prantsusmaaga". Raamatukogu fuajees olid avatud Prantsusmaad ja Euroopa Liitu tutvustavad väljapanekud, toimusid viktoriinid ja osalusmängud, vaadata sai Prantsusmaad tutvustavaid videofilme. Üritusest võtsid osa suursaadik Jean-Jacques Subrenat, kaubandus-majandusnõunik Patrick Erbs.
  - 5) 6-tunnine koolitusprogramm Tartu linna ja maakonna raamatukoguhoidjatele 7.11., kavas järgmised loengud: M. Rei "EL poliitika (majandus-, põllumajandus-, sotsiaal- ja regionaalpoliitika). Euroopa rahaliit ja euro", R. Oorn "Eesti iseseisvus, põhiseadus ja võimalik liitumine Euroopa Liiduga", P. Palk "Euronõuded, normid ja standardid. Euroopa Liiduga liitumise plussid ja miinused", R. Tammeorg "Euroopa Liidu ametlik dokumentatsioon ja infoallikad paberil ning Internetis ehk kust leida euronõuete tekste?".

Koolitusürituste kõrval pakuti huvilistele informatsiooni ka Eurodokumentatsiooni Keskuse kodulehekülje www.euroinfo.ee kaudu, mida külastas aasta jooksul 12 833 inimest, igaiüks tutvus keskmiselt 9 failiga. Elektroonilise Euroinfo Teenistusele www.euroinfo.ee/discus laekus 194, enamasti põhjalikku sisulist vastamist nõudvat küsimust. Kohapeal ja telefonitsi vastati 1 290-le EL dokumentatsiooni puudutavale küsimusele.

Keskuse kaudu oli huvilistel võimalik tasuta juurde pääseda Euroopa Ühenduste Statistikalituse koduleheküljel olevate monograafiate täistekstidele ja neid salvestada.

Ilmus kaks EL dokumentatsiooni puudutavat reklaamlehte, brošüür Internetis leiduva EL alase informatsiooni kohta. Trükiseid jagati avalikel üritustel ja maakondlikele teabekorraldajatele.

Vt. ka lisa XX, XXV.

XX. NATO teabekeskus

NATO teabekeskuse tegevuse arendamiseks sõlmis ülikool EV Kaitseministeeriumiga lepingu "NATO alase teadlikkuse tõstmine regionaalsel tasandil" (SRERT01022).

NATO teabekeskuse tegevuse väljundid olid koduleheküljel, teabekeskusesse komplekteeritud materjalid, seminarid, maakondlikud infopunktid, koolitajate koolitus, õpilaste esseekonkurss.

- 1) Teabekeskuse koduleheküljel www.natoinfo.ee täiendati viidakogu, kahel korral avaldati välismeedia julgeolekualaste artiklite kokkuvõtlik analüüs, edastati informatsiooni NATO teabekeskuse ja Eesti NATO Ühingu korraldatud ürituste kohta. Kasvas kodulehekülje kaudu küsimuste esitajate arv.
- 2) Teabekeskuse stendidel asuvad trükiväljaanded on kõik annetused: Brüsselist jõudsid Tartusse eesti-, vene- ja ingliskeelsed bukletid, USA saatkonnalt Tallinnas aga eesti-keelsed materjalid Washingtoni tippkohtumise ja NATO 50. aastapäeva kohta.
- 3) Koostöös 2.02.2001 asutatud Eesti NATO Ühinguga korraldati 5 seminari sarjast "Räägime NATOst" (Võrumaa Keskraamatukogus 28.02., 30 osavõtjat; Narva Kolledžis 11.04., 100 osavõtjat; TÜ raamatukogus 11.10. ja 8.12., 200 osavõtjat; Jõhvi kultuurikeskuses 31.10., 10 osavõtjat). NATO teemaline teavitamine jõudis nende seminaride kaudu regionaalsele tasandile. Seminaride kuulajaskonna moodustasid raamatukogutöötajad, kooliõpilased, kaitseväelased, omavalitsusametnikud, gümnaasiumide ajaloo- ning kodanikuõpetuse õpetajad.
- 4) Maakondade raamatukogude infopunkte aidati sisustada riulite, NATO laualippude, militaar-teemaliste plakatite ning NATO peakorterist muretsetud infomaterjalidega.
- 5) 20.11.2001 toimunud esimese seminari "Räägime NATOst" ettekanded avaldati omaette brošüürina koos Internetis leiduva infomaterjalide loeteluga NATO kohta.
- 6) Koostöös Avatud Hariduse Liiduga korraldati tudengitele ja teistele huvilistele NATO teemaline koolituskursus, millest osavõtjad valmistasid ise ette loengu. Koolituse läbinud said võimaluse esineda 24. nov. kuni 20. dets. toimunud NATO infopäevadel Tartus, Pärnus, Rāpinas ja Võrus.
- 7) Detsembris kuulutati välja esseekonkurss gümnaasiumiõpilastele "Milleks NATOle Eesti?" (2001 dets. kuni 2002 apr.) eesmärgiga panna noori mõtlema julgeolekuküsimuste üle ning avaldama oma arvamust. Parimaid töid auhinnatakse ja nendest avaldatakse väike kogumik.

NATO teabekeskuse tööga olid hõivatud K. Miil, R. Roosileht, M.-L. Lipstok.